

CONTEMPORANUL

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ

REDACTORI

pentru partea literară

V. G. Morțun

⋮
⋮
⋮

pentru partea științifică

I. Nădejde

F U R T U N A.

Dramă în cinci acte.

(urmare)

ACTUL IV.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pe planul I-iū un cerdac îngust și bolta unei construcții vechi care începe a se dărîmă; cîțî-va copăcei și iearbă. Vedere spre Volga.

SCENA I.

Cîțî-va oameni cari se primblă, trec.

INTAIUL

Incepe ploaea; să nu se stîrneasă și-o furtună!.....

AL DOILEA

Poate să vie.

INTAIUL

Bine că mai ȳeste unde să te ascunzi (*Intră sub boltă*).

O FEMEE

Cîtă lume ȳe pe bulevard! ȳe serbătoare, toți au ȳeșit de-a casă. Negustoressele sînt așă de gătite.

INTAIUL

Se vor aseunde unde-vă.

AL DOILEA

Iean să vezi ce de-a lume are să se grămădească aici.

INTAIUL (*privind păreții*).

Aici, frate, adevărat a fost o dată zugrăvit. Pe alocurea se vede și acuma.

AL DOILEA

Vezi bine! Se'nțelege c'a fost zugrăvit, Acuma uit-te, totul ție în părăsire, cade, și iearba crește. După ce-a ars, n'au mai dres nemic. Dar tu nici nu ții minte focul, că de atunci sînt vre-o patru-zeci de ani.

INTAIUL

Ce-a fi fost, frate, zugrăvit aici, cam greu să pricepi.

AL DOILEA

Asta ție gheena cea de foc.

INTAIUL

Așa, frate.

AL DOILEA

Și se duc acolo feliu de feliu de oameni.

INTAIUL

Așa, așa, acum am înțeles.

AL DOILEA

De ori ce neam.

INTAIUL

Și Arapi?

AL DOILEA

Și Arapî.

INTAIUL

Dar asta ce mai ție, frate?

AL DOILEA

Asta e zdrobirea Lituaniei. Nu vezi bătălia? Cum s'au
bătut ai noștri cu Lituanii!

INTAIUL

Dar ce, asta-î Lituaniea.

AL DOILEA

Da ție ție, Lituaniea?

INTAIUL

Se zice, frate, că va fi căzut peste noi din ceriū.
BCU Cluj / Central University Library Cluj

AL DOILEA

Nu știu să-ți spun. Poate fi și din ceriū.

O FEMEE

Ce trăncănești acolo! Toată lumea știe că din ceriū și unde
s'au bătut cu dînsa, acolo s'a ridicat o movilă...

INTAIUL

Ce zici, frate; vezi că așa ție. (*Intră Dikoi, după dînsul
Kulighin fără pălărie. Toți se închină și stau cu respect.*)

SCENA II.

Acea-și, Dikoi și Kulighin.

DIKOI

Uită-te cum m'a muțat! (*Cătră Kulighin*) Lasă-mă 'n pace!
Lasă-mă! (*minios*) Ce prost!

KULIGHIN

Apoi vezi, Savel Prokofievici, ar fi de folos tuturor.

DIKOL

Du-te încolo! Ce folos! Cuî îi trebuie așa folos?

KULIGHIN

Chiar și D-tale, Măriea ta, Savel Prokofievici. Ieată pe bulevard punem unul pe un loc mai curat, și ce cheltueală? Cheltueala e un fleac; un stîlpușor de pîeatră, (*arată prin semne mărimea obiectelor*) o tăbliță rotundă de aramă, un ac adecă un ac drept, simplu; potrivește ȳeu cifrele, fac ȳeu totul. Acum, Măriea ta, chiar D-ta orî alȳii carî se primblă, vă apropieȳi și vedeȳi în-dată ceasul. Iear așa... uu loc atît de frumos, cu vederea lui cu tot și par'că ȳe pustiũ. Și pe la noi viu călătorî, Măriea ta, și se duc pe-acolo să vadă localităȳile noastre, dar tot o podoabă pentru ochî stă mai frumos.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIKOL

Ce te legî de mine cu tot feliul de fleacurî! Poate că nici nu vrea să vorbească cu tine. Mai ȳnnainte caută să afli dacă sînt dispus să ascult un prost ca tine, orî ba... Ce, sînt de sama ta! Uită-te ce treabă grozavă și-a găsit! Și tot dă cu rîtul!...

KULHHIN

Dacă așî da pentru folosul mîeu, așî fi de ȳnvinovăȳit. Dar ȳeu mijlocese pentru folosinȳa obștească. Ce ȳe pentru obște zece ruble?! Mai mult, domnule, nici nu trebuie.

DIKOL

Dar poate ca tu vrei să le furî, cine te știe?

KULIGHIN

Dacă vreaũ să dau chiar munca mea degeaba, cum pot fura atuncî? Pe mine toȳi mă cunosc aici, nici unul n'o să-ȳi spuie ce-va reu de mine.

DIKOl

Pot să te cunoască toți, îeu nu vreau să te cunosc.

KULIGHIN

Pentru ce, Savel Prokofievici, batjocoriți un om cinstit?

DIKOl

Dar ce, ție am să-ți dau îeu socoteală! Nicîi altora, mai ce-va de cît tine nu le dau! Vreau să gîndesc așa despre tine și pace. Pentru alții iești cinstit, dar îeu te socot un hoț, ieată tot. Ai vrut să auzi de la mine. Ieată, poftim: zie că iești hoț și pace! Ce poate vreî să te judeci cu mine? Apoi știî tu că iești un vierme pe lîngă mine? Vreau — te iert, nu vreau — te zdrobesc cu piciorul ca pe un vierme.

KULIGHIN

Să vă ierte D-zeu, Savel Prokofievici! Ieu sînt un biet om și nu îe greu a mă ocări. Dar ascultă, Măriea ta: Virtutea, chîar zdrențaroasă, trebuie respectată.

DIKOl

Să nu te obrăznicești mai mult cu mine, auzi?!

KULIGHIN

Nu mă obrăznesc, D-le, și vă vorbesc numai pentru că poate și D-ta vreî să faci ce-va pentru oraș. Ai mare puțință D-ta, numai de-aî vroi, să faci binele. Ieată, să luăm o pildă: Ila noi furtunile sînt dese și nu facem paratonere.

DIKOl (*mîndru*)

Toate sînt fleacurî!

KULIGHIN

Ce fleacurî, cînd s'au făcut încercări?

DIKOI

Ce sînt paratonerele tale?

KULIGHIN

Oțel...

DIKOI (*minios*)

Și mai ce?

KULIGHIN

Prăjină de oțel...

DIKOI (*miniindu-se din ce în ce*)

Am auzit de prăjină, șarpe ce ieșți! Și mai ce? Tot prăjină?
Și ce încă?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KULIGHIN

Nemie mai mult.

DIKOI

Dar furtuna ce ție după tine, ha? Spune!

KULIGHIN

Electricitate.

DIKOI (*bătînd din picior*)

Ce felii de eletreccitate?! Iei, nu iești tu hoț?! Furtuna ție
trimeasă nouă spre pedeapsă, ca să ne căim, și tu vrei să te a-
perî de furtună cu-o prăjină! Dar ce iești tu, Tătar? Tătar iești
tu? Ha? Spune! Tătar?

KULIGHIN

Pavel Prokofievici, Măriea ta, Derjavin a zis:

„Cu trupu'ngraș țerîna,
Cu mintea'nving furtuna“...

DIKOI

Pentru asemenea cuvinte, dacă te-ași da pe mîna polițaiului și-ar areta Iel! Iei, oameni buni! Ascultați-l cum vorbește!

KULIGHIN

N'am ce face, trebuie să mă supun! Dar cînd voiă aveă milionul, atunci vom vorbi.

DIKOI

Dar ce, ai să furî de unde-vă? Țineți-l! Ce om prefăcut! Cu așa felîu de oameni, ce inimă trebuie să ai, nu mai știu. (*cătră mulțime*) Iei, blăstămașilor, pe cine veți împinge la păcat! Ieată nu vreau să mă supăr a-zî și par'că într'adins m'a supărat acesta. (*Supărat*) Ce, a încetat ploaea?..

INTĂIUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Par'c' a încetat.

DIKOI

Par'că! Mă, dobitocule, du-te și vezi, dar nu: par'că!

INTĂIUL (*ieșind de sub boltă*)

A încetat (*Dikoi pleacă și toți după dînsul. Scena rămîne puțin timp deșartă. Sub boltă intră iute Varvara și privește împrejur*).

SCENA III

Varvara, pe urmă Boris.

VARVARA

Par'că Iel Ie! (*Boris trece prin fundul scenei*). Pss, pss!... (*Boris se uită împrejur*). Vin încoace. (*Îl face semn cu mîna; Boris intră*). Ce să facem cu Katerina; spune-mi, te rog?

BORIS

Dar ce s'a 'ntîmplat?

VARVARA

O nenorocire, nu altă ce-vă. Știi că bărbatul i-a venit? Nicî nu-l așteptam și îel a sosit,

BORIS

Nu; nu știeam.

VARVARA

Iea nicî nu samănă a om.

BORIS

Se vede că numai zece zile a ținut traiul. De-acuma n'o s'o mai văd.

VARVARA

Așa îmi iești! Dar ascultă! Tremură toată parcă o scutură frigurile; galbănă, se vârtește prin casă par'că ar căuta ce-vă; ochi-î sînt ca la o nebună! De a-zî demineată a început să plîngă și plînge cu hohot. Doamne! Ce să fac cu dînsa?

BORIS

Poate-î va trece!

VARVARA

Nu cred. La bărbatu-su nicî nu îndrăznește să ridice ochiî. Mama a început să bage de samă și se uită numai la dînsa chiorîș, se uită ca șarpele, iear îei de aceea îi iese și mai reu. Te prinde jalea s'o privești, și mă tem...

BORIS

De ce te temî?

VARVARA

Tu n'o cunoști! Ie o femeie foarte..., De la dînsa poți să te aștepți la toate. Poate să-ți facă una...

BORIS

Ah, Doamne! Ce ai de făcut? Iea-o cu binișorul! Vezi poate s'o liniștești cu vorba.

VARVARA

Am încercat; nu vrea să audă nemica, nici nu suferă să te apropie.

BORIS

Și cum crezi, ce poate să facă?

VARVARA

Ce? O să cază înaintea bărbatului în genunchi și o să-și mărturisească totul. Ieată de ce mă tem ieș...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BORIS (*spănat*)

S'ar putea oare?

VARVARA

De la dînsa te poți aștepta la toate.

BORIS

Unde iese dînsa, acum?

VARVARA

Chiar acum a plecat cu bărbatu-su la bulevard și mama iese cu dînșii. Vin'o și tu, dacă vrei. Ba nu, mai bine să nu vii, să nu se pierză de tot. (*Se aude un tunet*) Ce, iese furtună? (*Se uită*). Da, și ploaie. Ieată vine și lumea, dă-te la o parte, iese rămîn aice, să nu ne bănuască de cine știe ce. (*Intră câțiva inși din diferite clase sociale și de ambe sexe*).

SCENA IV

Diferiți inși, pe urmă **Kabanova**, **Kabanov**, **Kuleghin** și **Katirina**.

INTĂIUL

S'o fi temînd tare, mîierea, de se grăbește ca să se ascundă..

O FEMEE

Ascunde-te orî unde! Dacă ți-je scris, nu scapî nicăierî.

KATERINA (*intrînd fuga*)

Ah, Varvar'o! (*o apucă de mînă și o ține strins*).

VARVARA

Lasă; ce aî?

KATERINĂ

Ie moartea mea!

VARVARA

Vin'o-ți în simțire! Gîndește te!

KATERINA

Nu, nu pot, nu mai pot! Mi-se rupe inema.

KABANOVA

Așa ie! Trebuea să trăești așa în cît să fii gata la orî-ce, atuncî nu te-aî fi temut atîta.

KABANOV

Dar ce păcate, deosebite de ale noastre, poate să aibă dînsa, mămiț'o? Tot acelea-și ca și noi; așa-i Iea de feliul Iei fricoasă..

KABANOVA

Tu, de unde știi? Sufletul omului ie o prăpastie ascunsă.

KABANOV (*glumind*)

Poate că în lipsa mea să se fi întâmplat ce-vă, dar cit am fost ȧeu aici cred că n'a fost nemica.

KABANOVA

Poate și în lipsa ta.

KABANOV (*glumind*)

Katġa, mai bine spune drept, dacă poate ai greșit ce-vă, că de mine, doamne ferește, nu te poți ascunde! Aflu tot.

KATERINA (*se uită în ochii lui Kabanov*)

Puișorul meu!

VARVARA

Ce te legi de dġnsa! Nu vezi că-i ȧeste reu și fără aceasta!
(*Boris ȧiese din mulțime și salută pe Cabanovi*)

KATERINA (*spărietă*)

Ah!

KABANOV

Ce te-ai spăriat?! Credeaġ că ȧe vre-un străin? ȧe un prieten!
ȧi-ȧe bine unchiul?

BORIS

Slava domnului!

KATERINA (*cătră Varvara*)

Ce mai vrea ȧel de la mine? Nu-ȧ ajunge că mă chinuesc atġta?! (*răzemġndu-se de Varvara plġnge*).

VARVARA (*tare ca s'o audă mă-sa*)

Noġ nici nu măi știm ce să facem cu dġnsa și se măi amestecă acuma și străinii, (*face un semn lui Boris care se duce până la ȧeșire*).

KULIGHIN (*ieșind în mijloc, către lume*)

Ieî, de ce vă temeți, spuneți-mi, vă rog. Fie-care fir de ȋearbă, fie-care floare se bucură, ȋear noi ne ascundem, ne temem ca de-o năpaste. O să ne omoare furtuna?! Nu ȋe furtună asta, ȋe bunătate dumnezească; da, bunătate dumnezească. La voi ori-ce ȋe furtună! Se aprinde lumina boreală: ar trebui să ne minunăm și să admirăm înțelepciunea celui de sus: se ridică lumină din țerile de miează-noapte?.. Dar de unde?! Voi vă îngroziți și vă întrebați ce semn să fie? De ciumă, ori de război?.. Trece o cometă și nu vă mai luați ochii de pe dînsa! Frumuseță! Cu stelele ne-am obișnuit, tot acelea-și sînt; asta-ȋ o noutate, privește-o și te minunează! Iear voi vă temeți chiar să vă uitați la ceri, vă apucă florii; din toate v'ați făcut o spaimă. Ieî, lume, lume! Uitate, ȋeu nu mă tem. (*Cătră Boris*) Haidem, Domnule!

BCU Cluj / ^{BORIS} Central University Library Cluj

Să mergem. Aici ȋe mai grozav. (*Pleacă*).

SCENA V

Accia-și afară de Boris și Kulighin.

KABANOVA

Uit'te ce fleacuri spune. Ai și ce să ascuți, n'am ce zice!
Ce vremuri au venit; s'au ivit niște învățători!! Dacă un om bătrîn vorbește așa, ce să mai ceri de la cei tineri?!

O FEMEE

Tot ceriul s'a acoperit, par'că l'au blănit norii cu pîei de urs.

INTĂIUL

Uit'te, frate, cum fug norii, par'că s'ar rostogoli ghemuri mari de lînă; ca niște vietăți așa aleargă. Uit'te unul cum vine, par'că ȋe viu!.

AL DOILEA

Ascultă-mă pe mine, furtuna asta nu trece de geaba, îți spun
 ție. Orî o să ucidă pe cine-vă, orî o să se aprindă vre-o casă;
 ai să vezi; uit'te ce coloare neobișnuită.

KATERINA (*ascultînd*)

Ce spun ție acolo? Zic că furtuna o să ucidă pe cine-vă!

KABANOV

Așa trîncănesc ție de geaba, ce le trîsnește prin cap.

KABANOVA

Nu judecă pe cei mai bătrîni de cît tine! Ție știu mai multe
 de cît tine. Bătrîni pentru toate celea aș semne. Un om bătrîn
 nu aruncă vorbe 'n vînt.

KATERINA (*cătră bărbatu-su*)

Țișa, ție știu pe cine o să omoare.

VARVARA (*cătră Katerina, încet*).

Taci tu, cel puțin.

KABANOV

Tu, de unde să știți?

KATERINA

Pe mine o să mă omoare! De aceea rugați-vă pentru mine.
 (*Intră cucoana cu lacheii în urma ție. Katerina țipă spăriată și
 se ascunde*).

SCENA VI

Acea-și și Cucoana

CUCOANA

Ce te ascunzi?! Nu te ascunde! Se vede că te temi. Nu do-
 rești moartea! Mai vrei să trăiești! Cum să nu vrei! Uit'te ce

frumuseță! Ha, ha, ha!. Frumuseță! Roagă-te la D-zeu să-ți ȳea frumuseța! Doar frumuseța ȳe pierzania voastră! Tu te pierzi pe tine și ispitești lumea, ȳeată, bucură-te de frumuseța ta! Multă lume vei duce la păcat! Oamenii stricați se bat la duel, se'mpung cu săbiile unul pe altul. Frumos lucru! Chiar oamenii bătrini și cuvioși uită de moarte, se ispitesc de frumuseță! Și cine o se răspundă? Pentru toate o să răspunzi tu. Mai bine să te arunzi în prăpastie, cu frumuseța ta cu tot. Mai ȳute, mai ȳute! (*Caterina se ascunde*). Unde te ascunzi, proast'o? De D-zeu nu ai unde să te ascunzi! (*Un tunet*). Veți arde cu toți în focul nestins! (*Pleacă*)

KATERINA

Ah, mor!

VARVARA

Ce te chinuești așa! Dă-te la o parte, roagă-te puțin și o să-ți vie mai ușor.

KATERINA (*se duce lângă părete, se pune'n genunchi, pe urmă sare ȳute*)

Ah, ȳead, ȳead! Gheenă de foc! (*Kabanova, Kabanov și Varvara o încunjoară*). Mi-e zdrobită inema'n mine! Nu pot să mai sufăr! Nu mai pot! Mamă, Tihon! Am păcătuit ȳnaintea lui D-zeu și ȳnaintea voastră! Nu-ți jurasem că n'am să mă uit la nimeni în lipsa ta? ȳii minte, ȳi-aducȳi a minte? Dar știi tu ce-am făcut ȳeu, blăstămata, în lipsa ta? Chiar în noaptea 'ntăiea m'am dus de-a casă.....

KABANOV (*zăpăcit cu lacrămile în ochi o trage de mȳnecă*)

Lasă, lasă! nu mai vorbi! Ce faci?! Mama ȳe aici.

KABANOVA (*aspru*)

Iei, dacă ai ȳnceput, vorbește!

KATERINA

Și'n câte-și zece zile am petrecut. (*Plânge cu hohot. Kabanov vrea s'o îmbrățișeze*).

KABANOVA

Las'o!. Cu cine?

VARVARA

Minte, nu știe singură ce spune..

KABANOVA

Taci!.. Așa dar?.. Cu cine?.

KATERINA

Cu Boris Grigorievici (*Tună*). Ah! (*Cade fără simțire în brațele bărbatu-su*).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iei, băiețe! Uite-te la ce duce voiea! Ți-am spus, n'ai vrut să m'ascuți; Ieată, bucură-te acum!

A C T U L V

Decorurile din actul I. Sara.

SCENA I

Kulighin șede pe-o bancă, **Kabanov** trece pe bulevard.

KULIGHIN (*cîntă*)

„S'a'ntunecat a noapte ceriul

„Și toată lumea doarme dusă“..

(*Văzînd pe Kabanov*) Buna sara, domnule, unde vă duceți?

KABANOV

A casă. Ați auzit, frate, nenorocirile noastre? Praf s'a ales din familia noastră!

KULIGHIN

Am auzit, domnule, am auzit.

KABANOV

Știi c'am fost la Moscova. Pentru drum, mămița tot mi-a cetit morală, mi-a cetit, ȳear ȳeu cum am scăpat m'am apucat de chefuit. Foarte mulțămīt am fost că scăpasem din robie. Și tot drumul am băut, și'n Moscova am băut, am chefuit.. așa, știți, pentru un an întreg! Nicī o dată nu mi-am adus a minte, nicī de ceī de-a casă, și chiar de mi-ași fi adus a minte, nicī prin gīnd nu mi-ar fi trecut ce se petrecea în lipsa mea. Ați auzit?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KULIGHIN

Am auzit.

KABANOV

Acuma sīnt nenorocīt, frate! Mă prăpădesc de geaba.

KULIGHIN

Mama d-tale ȳe cam prea aspră.

KABANOV

Da. ȳea ȳe toată pricina. Dar ȳeu de ce mă prăpădesc, spune-mī te rog? M'am dus puțin pe la Dikoi, am tras cīte-vă păhare, credeam că o să mă măī ușurez. Dar de unde. Si măī greu! Kulighin! Ce mi-a făcut nevasta mea! Nicī nu se poate măī reu...

KULIGHIN

ȳe greu, domnule, să vă judece cine-va.

KABANOV

Nu! Stăi! Ce poate fi măī reu de cīt asta! S'o fi ucis, nu

i-ar fi fost prea ușoară pedeapsa? Iată mămița ce zice: trebuie îngropată de vie 'n pământ, ca să se chinuească! Și iew o iubesc, mi-îe milă s'o ating chiar cu degetul. Am bătut'o puțin, dar numai pentru că 'mî poruncise mamîța. Mi-îe milă să mă și uit la iew, să știî Kulighin. Mămița o pedepsește, iew iew umblă ca o mubră, plînge numai și se topește. De aceea mă istovesc și iew privind'o....

KULIGHIN

Trebuie, Domnule, să potrivîți toate cu binișorul! Ieart'o și nicî să nu-î aducî a minte. Doar nicî D-ta nu iești fără de păcat.

KABANOV

Maî îe vorbă!

KULIGHIN

Și chiar beat de-ai fi, tot să nu-î zici nimic. Iea o să-ți fie bună nevastă, poate maî bună de cît orî-care alta.

KABANOV

Apoi vezi, Kulighin, iew n'ași aveă nimic, dar mămița ... parcă te pricepe.

KULIGHIN

A ajuns vremea, Domnule, să trăești cu mintea d-tale.

KABANOV

Apoi ce să mă fac iew! Zice: n'ai minte! Cum să trăese toată vieța cu mintea altuia? Apoi am să-mî beau și mintea, ce am, pe urmă las pe mămița să-și bată capul cu mine.

KULIGHIN

Ieî, Domnule, reu, reu! Dar de Boris Grigorievicî ce se va alege, Domnule?

KABANOV

Iel, ticălosul, în Siberia ! Unchiul îl trimite contabil acolo la un negustoriu cunoscut; trei ani o să şadă acolo.

KULIGHIN

Şi Iel ce zice, Domnule ?

KABANOV

Se vaită şi Iel, plînge. Am tăbărit acum pe dînsul cu unchiu-su ! Cît l'am batjocorit ! Şi tăcea. Par'că s'a selbătăcit, Zice: faceţi cu mine ce poftiţi, numai pe dînsa să n'o chinuiţi ! Vezî, şi lui i se face milă de dînsa.

KULIGHIN

Ie om bun, Domnule !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KABANOV

Au pregătit toate, şi caii staū gata ; Iel se vaită aşă de grozav ! Văd Ieū că vrea să-şi Iea ziua bună de la dînsa. Apoi prea mult ; îi ajunge şi atîta, doar mi-î vrăjmaş ! Trebuie rupt în bucăţi ca să ştie...

KULIGHIN

Trebuie să Iertăm pe vrăjmaşii noştri, Domnule !

KABANOV

Iean du-te şi vorbeşte cu mămiţa, s'o vezî cum Ńi-ar responde ! Aşă, frate Kulighin, toată familia noastră s'a împrăştieat. Par'că nu sînt rudenii, ci vrăjmaşi de moarte. Pe Varvara mama tot a certat'o şi-a ocărit'o păn'ce a scos'o din rebdare, şi Iea s'a făcut nevăzută, a fugit.

KULIGHIN

Unde a fugit ?

KABANOV

Cine știe unde? Cu Vania Kudriaș se zice c'a fugit. Nicî îel nu se vede nicăieri. Aici chiar mamașta ie toată pricina; începuse a o tiranisi și-o închideă în casă cu lăcata. „Nu mă închideți, zicea, că o să fie mai reu!” Și așa s'a și întîmplat. Dar ieū ce să fac, spune-mi te rog; învață-mă cum să trăesc de-acuma! Casa mi-îe urită, de oameni mi-îe rușine; dacă mă apuc să lucrez ce-va, mîfinele îmi cad în jos. Acum mă duc înapoi a casă, ce bucurie mă așteaptă?! (*Întră Glașa*).

GLAȘA

Domnule Tihon Ivanovicî!

KABANOV

Ce mai ie?

GLAȘA

A casă la noi nu ie bine

KABANOV

Doamne, cum vin una după alta! Spune ce s'a întîmplat?

GLAȘA

Nevasta D-tale...

KABANOV

Ieî, ce-a făcut? A murit?

GLAȘA

Nu, stăpîne; a pîerit de-acasă nu știm unde și n'o putem găsi, am căzut de picioare căutînd'o.

KABANOV

Kulighin, trebuie să alergăm frate, s'o căutăm. Știi de ce mă tem ieū, frate? Mă tem să nu'și facă sama de urit! Atîta eschinuește, atîta suferă, ah! Ți-se rupe inima, privind'o... Voi ce-ați păzit?.. De mult lipsește?

GLASA

Nu de mult, stăpînel! A noastră ie vina că n'am priveghiat bine, dar ie și greu să n'o pîerzi o clipă din ochi.

KABANOV

Iei, acum ce'mî stai, fugi de-o caută! (*Glașa pleacă*). Hai-dem și noi, Kulighin! (*Scena rămîne pușin timp deșartă. Din partea opusă intră Katerina și merge încet.*)

SCENA II

KATERINA (*singură*). (*Tot monologul și toate cuvintele următoare le spune trăgînd vorbele, repetîndu-le și par'că fără cunoștință.*)

Nu, nu ie nicăieri! Ce face acum, sermanul! Numai să-mi ieaă remas bun de la dînsul... Iear pe urmă pot să și mor. De ce l'am nenorocit? Ast-feliu oare se putea să-mi fie mai ușor? Trebuieă singură să pîer! Dar așa m'am pîerdut pe mine și l'am pîerdut și pe dînsul! Mie necinste, lui vecinică prigonire! Da, mie necinste, lui vecinică prigonire! (*Tăcere*).

Să-mi aduc a minte, ce-mî spuneă? Cum mă mîngiea? Ce-mi zicea iel? (*Se apucă cu mîinele de cap*). Nu țin minte, am uîtat tot... Noptile, noptile imi sînt grele! Se duc toți la culcare, mă duc și ieă; nimeni nu se 'ngrijește de nemic, numai ieă par'că intru în mormînt! Așă de grozav ie întunerecul!.. Se face un zgomot și cîntări, ca la mort, abiea se aud, încet, departe, departe de mine... Mă bucur peste măsură cînd se luminează; dar nu-mi vine să mă scol; iear acelea-și vorbe, iear acela-și chin!

De ce mă privesc așă? De ce nu mă omoară o dată? De ce mă lasă așă?.. Mai înainte, se zice că omoraă! M'ar lua și m'ar zvîrli în Volga; ce bucuroasă ași fi! „Dacă te omorim, zic-lei, ți se iearță păcatele, de aceea trăește și te chinuește cu păcatul tău!“ Cît să mă mai chinuesc?.. Pentru ce să mai trăesc, pentru ce? Nu-mi trebuie nemic, nu mi-i drag nemica, și nu do-

resc nici chîr lumea lui Dumnezeu! Dar moartea nu vine; o
 chem și nu mai vine. Orî ce așî vedeă; orî ce așî auzi, aici
 (arată inima) tot mă doare. Dacă așî fi viețuit cu dînsul, poate
 mai aveam vre-o bucurie... Ce, nu ție tot una?. Tot mi-am pier-
 dut sufletul... Cît mi-ie dor, ah, cît mi-ie dor de dînsul! Dacă n'o
 să te mai văd, ascultă-mă cel puțin, de departe! Vîntule, voini-
 cule, du-mî dorul păn'la dînsul... Dragă, mi-ie dor, mi-ie dor.. (Se
 apropie de mal și tare, în puterea glasului.) Bucuria mea, vieța
 mea, sufletul mieu te iubesc! Rspunde! (Plînge; intră Boris.)

SCENA III

Katerina și Boris.

BORIS (nevăzînd pe Katerina)

Dumnezeule! Iera glasul ție! Unde ție oare? (Se uită împrejur)

KATERINA (fuge la dînsul și-l îmbrățeșază)

Te văd în sfîrșit! (Plînge la pîeptul lui; tăcere).

BORIS

Teatã c'am și plîns împreună, a dat D-zeu.

KATERINA

Nu m'ai uitat?

BORIS

Cum să te uît?! Ce vorbești?..

KATERINA

Ah, nu asta vream să te întreb, nu asta!.. Nu te-ai supărat
pe mine?

BORIS

De ce să mă supăr?

KATERINA

Ieartă-mă! N'am vrut să-ți fac reu, dar nu ȳeram stăpînă pe mine. Ce spuneam, ce făceam nu mai știam.

BORIS

Lasă; ce vorbești, ce vorbești?

KATERINA

Dar ție cum îți ȳeste? Cum stai?

BORIS

Plec.

KATERINA

Unde pleci?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BORIS

Depart, Ka ȳa, în Siberia.

KATERINA

Iea-mă și pe mine de-aice!

BORIS

Nu se poate, Katia, nu plec ȳeu de bună voie. Mă trimete unchiul și caii sînt gata. M'am rugat de unchiul să mă lase un minut; am voit să-mi ȳeau ramas bun de la locul unde mă înfîlneam cu tine.

KATERINA

Du-te cu Dumnezeu! Nu plinge după mine. La început poate să-ți fie dor, sermane, pe urmă o să uȳi.

BORIS

Ce să vorbim de mine! ȳeu sînt om slobed; dar tu? Ce ȳi face soacra?

KATERINA

Mă chinuește, mă închide. Spune tuturor și bărbatului meu: „să n'o credeți, ȳe vicleană.“ Și chiar toți mă păzesc toată ziua și 'mă rîd în obraz. Tot cu tine îmi scot ochii.

BORIS

Dar bărbatul tău ?

KATERINA

Acuma blînd, acuma supărat și tot bea. Și mi-ȳ silă de dînsul, mi-ȳ silă de mîngîerile lui, îmi par mai rele de cît bătaiea.

BORIS

O ducȳ greu, Katia !

KATERINA

Așa de greu, așa de greu că mai ușoară mi-ar fi moartea.

BORIS

Cine știea că pentru iubirea noastră o să suferim atîta ! Mai bine fugeam atunci !

KATERINA

Te-am văzut întăiū, într'un ceas reu. Bucurie puțină și suferință, ... cîtă suferință ! Și cîtă mai am înnainte. Dar ce să ne gîndim la ce o să fie ! Acuma te-am văzut, fericirea asta nu mi-or putea-o lua, și mai mult nu-mȳ trebuie. Număi atîta vream, să te văd. Și uît'te, acum mȳ-ȳe mai ușor, par' că mi s'a luat un munte de pe piept ; ȳeu tot gîndeam că ȳești supărat pe mine, că mă blăstămi ...

BORIS

Ce vorbești, ce vorbești !..

KATERINA

Nu, nu vream să zic asta ... Imȳ ȳeră dor de tine, ieată ce vroeam să zic. Te-am văzut, acuma ...

BORIS

Să nu ne găscă aici!

KATERINA

Stăi, stăi!.. Ce vream să-ți mai spun!. Am uitat. Vream să-ți spun ce-vă! Imi vuește capul, nu-mi pot aduce a minte de nemic.

BORIS

Mă 'ntirziiu, Katia!

KATERINA

Așteaptă, așteaptă!..

BORIS

Iei, ce vreai să-mi spuî?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KATERINA

Iți spun îndată (*se gîndește*). Da! Pleci, o să'ntilnești pe drum seraci, să nu-i lași, miluește-le pe fie-care și spune-le să se roage pentru sufletul mîeu cel plin de păcate!

BORIS

Ah, de-ar ști acești oameni, cum îmi vine mie acuma, luîndu-mi remas bun de la tibe!.. Doamne ferește! Să le fie și lor tot așa de bine! Remii, Katia, sănătoasă! (*O îmbrăfoșază și vrea să plece*). Mizerabili! Ticăloșii! Ah, de-ași aveă o putere....

KATERINA

Stăi, stăi! Să te privesc pentru cea din urmă oară! (*Se uită în ochii lui*) Iei, destul acuma! Dumnezeu să te aibă'n paza lui! Du-te, du-te mai degrabă.

BORIS (*face cîți-va pași și se oprește*)

Katia, îmi vin bănueli, nu cum-va ți-ai pus în gînd ce-va? Tot drumul cu gîndul la tine am să mă chinuesc.

KATERINA

Nemic, nemic! Du-te cu D-zeu! (*Boris vrea să se apropie de dînsa*). Nu mai trebuie, nu mai trebuie, destul!..

BORIS (*plîngînd cu hohot*)

D-zeu să te păzească! Numai atîta trebuie cerut de la D-zeu, s'o ȳea mai curînd, să nu se chinuească așa de cumplit!.. Te las, remîi cu bine! (*Se închină*).

KATERINA

Mergî sănătos! (*Boris pleacă ... Katerina îl petrece cu ochii și stă cît-va pe gînduri*).

SCENA IV

KATERINA (*singură*)

Acuma în cotrò? A casă, oare, să mă duc? Nu, mormîntul și casa pentru mine tot una sînt! Da, orî a casă, orî în mormînt... orî în mormînt.... In mormînt ȳe mai bine... Sub copaci un mormînt.... ce bine!.. Il încâlzește soarele, îl recorește ploaea .... Primăvara crește ȳearbă, așa de moale!.. In copaci s'adună paseri și cîntă, și scot pui. Se deschid flori gâlbioare, roșietece, albăstrii... de tot feliul (*se gîndește*). De tot feliul... Atîta liniște, așa de bine! Par'că mi-ȳ mai ușor... Cît despre vĳeață, nici nu vreau să mă gîndesc. ȳear să trăesc?! Nu, nu'mi mai trebuie, nu!.. Nu ȳe frumos! Și oamenii îmi sînt uriți, urită mi-ȳ și casa, uriți chĳar și păreții... A casă nu mă duc, nu, nu, nu mă duc!.. Te duci între oameni: umblă, vorbesc.... Ce-mi trebuie asta?.. Ah, s'a întunecat! Și ȳear cîntă unde-va! Unde cîntă?... Nu știu... Oh! De-ași muri acuma.... Ce cîntă? Tot una ȳe dacă-ȳ vine moartea orî dacă singură.... Dar de trăit nu se poate!.. ȳe păcat?! N'o să se roage pentru mine? Cine iubește o să se roage.... Imi pun mĳnele cruce... în mormînt! Da, așa... mi-amĳadus a minte. Dar dacă mă prind și cu de a sila mă duc înapoi a casă?.. Ah, mai ȳute,

maî ĩute! (*Se apropie de mal; tare.*) Dragul mĕeu, vĕeaĕa mea, bucuria mea! Remĭi sĕuĕatos! (*Pleacĕ. Intrĕ Kabanova, Kabanov, Kulighin ŕi un rĕndaŕ cu fĕnariu.*)

SCENA V

Kabanova, Kabanov ŕi Kulighin

KULIGHIN

Zie c'aũ vĕzut'o aici.

KABANOV

O fi adevĕrat?

KULIGHIN

Chiar pe dĕnsa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KABANOV

Siava Domnului c'aũ vĕzut'o ĩn vieaĕă.

KABANOVA

Te ŕi spĕrieseŕi, plĕngeaĭ! Aĭ pentru ce. Nu te teme: ĩncĕ multĕ bĕtaie de cap o sĕ avem cu dĕnsa.

KABANOV

Cine ar fi gĕndit cĕ ĩerĕ sĕ vie pe-aici. Un loc pe unde se primblĕ lumea, cui ĩ-ar fi venit ĩn cap sĕ se ascundĕ aici?!

KABANOVA

O vezi ce face! Ieata, ce poamĕ! Cum vrea sĕ-ŕi ĕie nĕravul! (*Din mai multe pĕrĕi vin oameni cu fĕnare.*)

UNUL DIN POPOR

Ce, aĕi gĕsit'o?

ALTUL

Apoi asta ĩe, cĕ nu; par'c'a ĩntrat ĩn pĕmĕnt.

CÎTE-VA GLASURI

Ce-o fi și asta? Unde poate să fie?

UNUL DIN POPOR

S'o găsi unde-vă.

ALTUL

Cum să nu se găsească!

AL TREILEA

Iean să vedeți că o să vie singură (*Un glas de pe Volga: „hei o luntre!”*)

KULIGHIN (*de pe mal*)

Cine strigă? Ce ie acolo? (*Glasul: „o femeie s'a aruncat în riū!” Kulighin și alți câți-vă pleacă fuga.*)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SCENA VI

Accia-și afară de Kulighin.

KABANOV

Dragii mei, ȳea ȳea! (*Vrea să alerge, Kabanova ȳl ține de mȳnȳ*). Mamiț'o, lasȳ-mȳ, moartea mea! Am s'o scap! Orȳ mȳ duc și ȳeũ... Ce sȳ mȳ fac fȳrȳ dȳnsa!..

KABANOVA

Nu te las; nici sȳ te gȳndești! Sȳ te prȳpȳdești pentru dȳnsa! Meritȳ ȳea atȳta! Puținȳ ocarȳ ne-a adus? Acum ce-a mai stȳrnit?

KABANOV

Lȳsați-mȳ!

KABANOVA

Și fȳrȳ tine sȳnt destui! Te blȳstȳm dacȳ te duci.

KABANOV (*căzînd în genunchi*)

S'o mai văd o dată, cel puțin!

KABANOVA

Aă s'o scoată, ai s'o vezi!

KABANOV (*ridicîndu-se, cătră popor*).

Ce, oameni buni, nu se vede nemic?

INTAIUL

Jos ie întunerec, nu poți vedeă nemic. (*Zgomot după scenă*).

AL DOILEA

Par'că strigă ce-va, dar nu poți pricepe ce.

INTAIUL

Glasul lui Kulighin se aude...

AL DOILEA

Uit'te-î pe mal cu fnariul.

INTAIUL

Ieată-î vin încoace ; o aduc și pe dînsa (*Lumea se întoarce*)

UNUL DIN CEI ÎNTORȘI

Bravo, Kulighin! Aici aproape în prăpastie lîngă mal: cu lumina vezi departe pe apă, îel a zărit rochia și a scos'o.

KABANOV

Vie?.

ALTUL

Da de unde! S'a azvîrlit de la așa înălțime! Trebuie să fi căzut peste vre-o ancoră și s'a lovit sermana! S'o vedeți, par'că ie vie! Numai la o tîmplă are o rană mică și numai una-

chiar una, o picătură de sînge. (*Kabanov începe să alerge, în drumul lui, Kulighin cu norodul aduc pe Katerina*).

SCENA VII.

Accia-și și Kulighin.

KULIGHIN

Ieată-vă Katerina voastră! Faceți cu dînsa acuma ce vroiți! Aveți aice trupul, dar sufletulnu mai ȳe al vostru; acuma ȳe dî'n-naintea unui judecătoriu mai milostiv de cît voi! (*O culcă pe pămînt și pleacă*).

KABANOV

Katĳa, Katĳa!.

KABANOVA

Las'o. Ie păcat s'o mai plîngi!.

KABANOV

Mămiț'o, D-ta ai ucis'o; D-ta, D-ta, D-ta!..

KABANOVA

Ce, ți-ai ȳeșit din minți?! Uiiți cu cine vorbești?

KABANOV

D-ta ai ucis'o! D-ta, D-ta!

KABANOVA

Vorbim noi a casă... (*Inchinîndu-se adînc poporului*). Vă mulțămim, oamenii buni, pentru ostencală! (*Toți i se închină*).

KABANOV

Te-ai liniștit, Katĳa! Dar ȳeu de ce mai rēmin pe lumea-asta ca să mă chinuesc? (*Cade pe cadavrul neveste-sa*).

I. GHEREA.

(sfirșit).

ASUPRA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI LA NOI

Să cercetăm acuma împărțirea materiilor în cursul secundar mai ales în gimnaziile și liceele clasice.

De mulți și în multe rînduri s'a combătut clasicismul, a-re-tîndu-se că mult mai folositoriu ar fi să se deie mai mare des-vălire științelor, cari au mai multă însemnatate pentru viața practică. Nu voiî stărui asupra acestei chestiuni, de vreme ce nu-î aice locul potrivit. Dar atîta voiî aminti: că întru cît nici 10 la sută din cei înscriși în clasa I-a n'ajung până într'a VII-ea, țear di'ntr'aceștiea de abiea poate un sfert se îndeletnicește cu studii literare, firește că-î absurd să se deie atîta desvălire clasicismului în dauna realismului. Sînt, într'un cuvînt, în potriva gimnazi-elor și liceelor clasice. În cursul inferior nu trebuie de feliu limbî moarte; numai în cel superior trebuie cunoștinți generale din a-semenea limbî, pentru ca să se poată alege cei ce au dispozițiî pentru litere, rămăînd să se facă deplin cunoscători în Univer-sitate. Cine a avut, cît de puțin, prilejul să vadă ce feliu de e-levi se înscriu în clasa I-a, ne va da deplină dreptate. Cum să înveți latinește pe un elev, care nu știe încă a scrie romănește? Să-l înveți toate formele regulate, să-l înveți a traduce din lati-nește în romănește și din romănește în latinește, bucăți destul de grele, cînd țel nu cunoaște bine nici lucrurile ce-l înconjoară!..... Asta o pot pretinde numai acei, cariî nu judecă lucrurile după cum sînt în adevăr, ci după cum se zice, sau se pare că sînt!

După această scurtă combatere a clasicismului în general, să trecem la cercetarea chipului cum sînt împărțite materiile, chiar admitînd că trebuie limbile moarte.

În clasa I-a secundară se înscriu elevi, cariî au mîntuit patru clase primare. Acești elevi, în mare parte, nu sînt mai în vîrstă de 11 sau 12 ani, au cunoștinți foarte slabe, de vreme ce după cum am mai spus, mulți nici nu știu a scrie românește. Iei sînt deprinși să aibă numai un profesor și să învețe te mieri ce și mai nemica. Cînd intră în gimnaziu, se trezesc de o dată cu 12 profesori de deosebite lucruri și care de care mai pretențios; așa în cît de ar aduna cine-vă la un loc, tot ceea ce se cere unui copil nedepins cu munca intelectuală, ar găsi un nămol de lucruri cu totul deosebite unele de altele, care-l zăpăcesc de o dată și-î sacă, pentru tot de-auna, ori-ce vlagă.

În fie-care zi, sau aproape în fie-care, dă cu capul de limba latină. Cuvinte de învățat pe de-a rostul, exerciții de scris, traduceri, declinări feliurite, conjugări etc.... Nu scapă bine de latină și hurluit, amețit de cap, dă peste franceză!.... O limbă greu de pronunțat, care aproape în jumătate din literile scrise, nu se cetesc, iar altele se cetesc alt-feliu de cît cum îs scrise!.... După aceea: științi naturale (noțiunii de fizică și de *cosmografie!*), geografie, istorie, matematică, muzică (cu teorie de învățat pe de a rostul), gimnastică (tot cu teorie!....?), caligrafie (tot cu teorie....!) etc. etc.... Ieste oare în stare un copil să nu se rătăcească în asemenea labirint?!... Numărul promovaților Ieste un respuns hotărîtoriu la această întrebare. Cînd în cele mai multe locuri, de abia un șfert din numărul celor înscriși, trec în clasa următoare, ce mai rămîne de zis?... Dar încă ținînd samă că din cei promovați mare parte sînt din repetenți (unii chiar al treilea an), cîtă proporție din cei înscriși din nou trec în clasa II-a. Deci cei mai mulți fac în doi ani în loc de unul astă clasă.

Grămădirea cea nemăsurată de materii în clasa I-a, nu numai că pe unii îi împiedecă de a învăța descurăjîndu-i chiar de la început; dar încă are altă urmare și mai rea. Chiar din cei

ce reușesc să treacă mai departe (nu-î vorbă, mai mult prin miostivirea profesorilor, de cît prin cunoștinți potrivite cu cerințele), mulți rămîn cu mințile stricate pentru tot de-anna. De multe ori vezi elevi cu note mari la latina și la greaca și cu note de tot slabe la științi sau matematici. Poate unii vor zice că-î un feliu de specializare?! Dar ce specializare începînd din clasele inferioare? Cu asemenea specializare nu va fi în stare să învețe desăvîrșit nici chiar limbele, pentru care se *părea numai* că aveau aplecare. Lipsind cunoștințele trebuitoare ori căruî om, care are să lucreze cu mintea, la ce rezultat desăvîrșit poată se ajungă cine-vă? Afară de acestea o minte, care nu s'a desvilit prin studiul lucrurilor mai potrivite pentru aceasta, cum va putea străbate mai adînc chiar în studiul limbilor?

Apoi ca să vadă ori cine cu cîtă pricepere au lucrat alcătuitoarii programelor, îi destul să amintim următoarele: Pentru latina sau pus patru oare pe săptămîna în cl. I, iar pentru științele naturale numai două!... Un Ce să facă cine-vă în două oare pe săptămîna?!... Ai 70 de elevi, cariî trebuie să fie ascultați fie-care, cel puțin o dată pe lună; trebuie dar să ascuți cel puțin cîte 9 sau 10 pe lecție, ca să-î poți mîntui. Cînd să mai explici, cînd să mai controlezi dacă din cei ascultați nu se lasă pe tînjală?!...

Deci latina pe lîngă că mîncă o mulțime de vreme de pregătire a casă, răpind ast-feliu timpul trebuitoriu pentru celealalte obiecte, apoi și prin numărul cel mare de lecții, răpește oarele de la alte obiecte mai de samă!...

Ce capete să fi fost acelea din cari a izvorit asemenea combinație?!...

Tot din pricina latinei, îi jertfită de multe ori și franceza: considerîndu-se ca obiect mai secundar, îe pusă de multe ori în oarele, de după amieză. Elevii osteniți de la latinește de demineată n'au vlagă și sînt lehametniți, așa în cît învață mai mult de mîntueală. A casă n'au vreme să se mai ocupe de oare ce latina cere tot timpul. De multe ori și profesorul, lehametuit ori

deprins cu obiceiul de a nu se prea osteni, se ocupă mai mult cu elevii cari știu ce-va franțuzește de pe a casă, lăsînd aproape cu totul pe acei. cari avînd a învăța pentru întăiea oară o limbă mult deosebită de a lor, se dau mai cu greu la brazdă.

Să zicem, cum am mai zis, că-î nevoie să se învețe limbile moarte; dar urmează de aici să se jertfească totul pentru latina? La matematică să te mărginești la repetirea celor învățate în clasele primare, la științi să nu poți face mai nimic din lipsă de timp, la franceză și la alte obiecte de asemenea, numai la latină și iear la latină!... Mai trebuie de ținut samă încă și de faptul că mulți profesori de latină sînt foarte căpcauni! Nu vroiesc să ție sama de nimic, strigă, țipă, vîră pe elevi în boală până într'atîta în cît pentru dînșii latina iese ce iese, celealalte is fleac!... De altmîntrelea sînt și nevoiți profesorii de latină să facă ast-feliu; că ei de n'ar vîri groaza în elevi ca să-î facă să jertfească totul pentru latină, atunci nu s'ar învăța în el. I-a nici a treia parte din ceea ce cere programul pentru această limbă.

Deci ar trebui numai de cît de scos limba latină din el. I-a, lăsîndu-se timp mai mult pentru obiectele cari desvălesc mai bine judecata. În privința matematicii ieară-și găsesc că iese o greșală enormă de a se pune în clasa I-a aritmeteca neraționată. Și aceasta din două pricinî.

Mintea copiilor trebuie deprinsă, cît e spoate mai de timpuriu, să nu primească de cît lucruri pe cari le-a pătruns și asupra cărora a judecat. Învățarea papagalicească trebuie izgonită cu toată puterea. Destul în clasele primare, mai pretutindenea, elevii bucheresc toate celea, chiar aritmetica și gramatica!... Destul vin cu mințile stricate în gimnaziu!... Să te mai apuci apoi să le strici și mai bine, să le tîmpești și mai de veci, continuînd buchererea și în gimnaziu?!... Ar trebui să se învețe aritmetică raționată; nu toată, dar pe cît s'ar socoti ca se poate învăța într'o clasă începătoare, lăsîndu-se încă și raționamentele ce s'ar părea prea grele pentru elevii din clasa I-a.

A doua pricină, care ne face să nu primim aritmeteca nera-

ționată în lasa I-a iese că pretextul că trebuie să se deprindă elevii cu calculul, n'are nici un temei. Ca să poată cine-vă să ție bine minte niște reguli practice, să nu le mai uite nici o dată, trebuie mai întâiu să înțeleagă bine lucrul pentru care sînt menite. Și cîți profesori de matematici nu sînt cariî, pentru ușurință, se mărginesc în a pretinde mai întâiu regula pe de-a rostul și apoi să o aplice la un exemplu ușor și scurt, ca să se mîntuie mai de grabă?!... Nici o judecată, totul merge ca o moară!... Și apoi nici nu sînt în stare elevii din clasa I-a să învețe o adevărată aritmetică practică; aceasta s'ar putea face, cu mult folos, în clasa a III-a, după sfîrșirea aritmeticeî raționate.

Din pricina deprinderetî cu buchereala, ajung elevii că nici în clasele următoare nu mai sînt în stare să înțeleagă raționamentele. Am văzut mulți elevi, cariî socotesc raționamentele ca un feliu de împodobiri, ce se obișnuesc în gimnaziî pentru a face lecțiile mai lungi și mai cu șiel... Nu-î vorbă că și mulți profesori de matematici sînt departe de a fi pătruns în adevăr aritmetica raționată. Știu și îei atîta că la cutare regulă se spune cutare raționament, fără stăruiță, fără legătură, îea așa o mîntueală!....

Din cele aretate așa în scurt și fără a ne ocupa cu de a măruntul cu celealalte obiecte, urmează lămurit că programul pentru clasa I-a iese foarte reu făcut. Materiile reu împărțite; unele puse de prisos, împiedecînd învățarea altora mult mai de samă; nici o măsură în ceea ce se pretinde de la niște copii de 11 sau 12 ani și cu foarte puține cunoștinși. Din această pricină numărul cel mic de promovați din ceî înscriși din nou și stricarea minșilor celor cariî fiind prea silitori lucrează cu mintea mai mult de cît trebuie.

În clasa a II-a ar trebui, precum am zis de la început, să nu fie de loc limba latină. Dar admitînd că nu se pot face schimbări așa de mari de o dată, să zicem să fie și limba latină. Inse ar trebui mult mai restrinsă; în loc de 4 oare pe septămînă să fie numai 2 și să se îpuțineze materia prevăzută în programul

de acuma pentru clasa I. Oarele care prisosesc să se deie la științi; căei Zoologia și Botanica descriptivă nu se pot face numai cu trei oare pe săptămână, cum iese acuma. La matematici să se puie mai multă materie de cît acuma, admițînd că parte din aritmetica raționată s'a făcut în clasa I-a. Așa cum iese acuma împărțită materia de învățat, iese absurditatea cea mai mare ce poate fi pe lume!... La latină li se cer formele neregulate și sintaxa simplă, traducere din *De viris*, exerciții destul de grele etc. vra se zică se presupun cunoștinți destul de înaintate din limba latină, pe cînd din științi, matematici etc. nu știu mult mai mult, de cît știeau cînd au venit din școala primară!... Țîrgoveții și mai ales Evreii cunosc așa de puține plante și animale în cît mulți sînt în stare să-ți spuie că n'au văzut *popușoi*, *lobodă*, *coada-șoacreului*, *cioară*, *țarcă* etc. După aceea au așa de puțin desvilită curiozitatea în această privință în cît nici nu se interesază de ceea ce le spui, sau le arăți pe figură, pe plante etc. Învață la științi de mintueală, lucruri cari are să le întilnească la fie-cu pas în viață și de care are să aibă neapărată trebuință, păstrîndu-și tot timpul pentru latină, pe care sau o uită după un an de la ieșirea din gimnaziu, sau, de o și ține minte ce-vă, din 100 unul de abîea are la ce o întrebuița. Ieată ce a lucrat înțelepciunea celor ce au pe mîna conducerea învățămîntului! . . .

În clasa a III-a se cere la latina sintaxa desvoltată traducerii din *Caesar* și din *Salustiū* (*Catilina* și *Jugurta*)!..!.. Vă place?!.. La matematică de abîea aice se mîntuie aritmetica, la științi numai pe apucate au prins ce va, la istorie, geografie de asemenea, dar la latina îi totul!.. Ce să mai zicem de *Salustiū* în clasa a III-a?!.. Nici nu-i limbă așa curată pentru studiul clasic, nici nu-i de puterea elevilor din clasa a III-a și pe lîngă acestea sînt o mulțime de expresiuni foarte puțin potrivite pentru a fi discutate și comentate între elevi!..

Și apoi nu-i destul latina!.. Aice ne mai bucură D-zeu și cu sfînta greacă!.. Haide! începe încă o limbă moartă, mai străină, mai grea și încă mai puțin folositoare de cît chiar latina!..

Sînt destul de tari elevii în cunoștințele folositoare!... De ce să n'adăugim și ce-va de lux! Cîte-va oare de greacă pe săptămîină nu strică!....

Nici nu încape îndoială că greaca trebuie scoasă cu totul din cursul inferior, precum și țera mai de mult. Nu știu ce mințios a stăruit de a întrodus'o din nou!..

Pentru acei ce vor rămănea numai cu patru clase gimnaziale, ce le va folosi greaca ce au învățat-o în doi ani? Vreme prăpădită de prisos!... În loc să fi învățat ce-va folositoriu și-au împlut capul cu mulțime de forme și de cuvinte!... Zic unii că folosește pentru înțelegerea termenilor științifici etc. Vorbă să fie!.. Mult folos dacă vei ști ce însemnează *telegraf* și nu vei ști cum îi făcut și cum funcționează?... Ce folos dacă-î ști etimologia cuvîntului *psychologie* și nu-î ști nimic din știința ce poartă acest nume?! Dacă la atîta se mărgenește folosul limbei grecești, atunci prost acaret!...

Aritmeteca raționată s'ar putea mîntui aproape toată în cl. I și a II-a; cel mult ar rămănea pentru clas'a III-a estragerea rădăcinelor. Decî în clas'a III-a s'ar putea mîntui și repeta aritmeteca raționată în sem. I-iu, făcîndu-se și aritmetecă practică o dată cu repețirea celei raționate. În semestrul al II-lea s'ar face ce-va din algebră și geometrie.

La științi s'ar mai putea adăogi ce-va din chemie, căci așa cum iese acumă pus în program, numai *Mineralogica* și *Geologia*, nu se poate mai mare absurditate! Cum să înveți mineralogie fără să știi cît de puțină chemie? Numai acei ce-au făcut programul pot să respundă!

Oarele luate de la greacă s'ar putea da de la științi. Firește că atunci n'ar ajunge un singur profesor pentru științele fizico-naturale, ci ar trebui doi și nu cred să iese din aceasta vreun reu pentru învățămînt!

Acei ce-au încărcat la latinește și la grecește, au găsit de cuviință să scadă de la alte obiecte. Am aretat în urmă cum au înpuținat oarele de la științi, punînd numai 2 pe săptămîină la cla-

sa I-a și cel mult 3 la celealtele clase. De asemenea au căutat să împuțineze materia și la alte obiecte, ca să aibă de trîntit la latină și la greacă. Așa la istorie s'au pus numai *biografii* și după cum se fac la noi cărțile didactice, ajunsese că se învățau, poate pe unele locuri încă se și învăță, numai niște povești fără nici o legătură.

Să trecem la clasa IV-a, ca să se vadă până la ce grad clasicismul a smintit mintea unor oameni! Nu-î destul că s'a pus la latină și greaca și s'a încărcat o mulțime de învățat la aceste două limbi, apoi, au mai găsit de cuviință să puie pentru latina și noțiunile de metrică, mai ales hexametru. Traducere din Ovidiu și scandarea vârsurilor. Poate fi ce-va mai absurd?... Ai avut nevoie de latină, dar ce nevoie să introduci numai de cît și poezi?... Pentru ca să se mai încălcească mințile elevilor și cu alte parascovenii fără de folos. Pentru scandare trebuie cunoștința destul de întinse; trebuie să cunoști cantitatea silabelor, să știi împrejurările în care o vocală scurtă prin natură devine lungă prin poziție etc. etc. Vra să zică o nouă belea pe mintea elevilor. După aceea ca să poți traduce metamorfozele lui Ovidiu, trebuie să cunoști mai toată mytologia și o mulțime de legende și povești de ale grecilor etc. Pentru ce să împli mintea elevilor cu atîtea fleacuri?!... Nu-î păcat de timpul pierdut cu moștură, în loc de a-l întrebuința la ce-va de samă?!... Firește că la facerea programului de acuma, vor fi fost și de aceia, cari vor fi crezut că pentru strănepoții lui Trajan culmea fericirii va fi cînd vor fi dobă de latinește și cu capul pustiu de alte celea!...

Toate ca toate, dar aceasta trece peste oca lui D-zeu! Vierșurii latinești și mythologie în clasa a IV-a!... Inchipuiți-vă încă un profesor de latinește la a IV-a, pedant și pretențios, atunci ați vedea ce-ar pretinde de la nenorociții elei... și-ar veni să fugi în lume!...

După cum îi alcătuit a-zî programul celor patru clase gimnaziale, ar urmă ca un elev să țieasă cu cunoștinți aproape complete din limba latină, dar cu totul necomplete din științi, ma-

tematecî etc. Oare acesta trebuie să fie scopul?!... Pentru cei ce înblă după vînturî, poate se fie și acesta;... dar pentru cine se interesază să dea oamenî în adevăr folositorî, nu poate fi tot așa. Și dacā nu se poate suprima cu totul latina din cursul inferior să se scoatā cel pușin din clasa I-a, să se simplifice în celelalte clase; cît despre greacā, să fie scoasā chiar cu totul, dîndu-se mai mare desvālire știinșilor, matematicelor etc. De cît greaca n'ar folosi mai mult studiul mai pe larg al meteorologieî, care se leagā așa de strins cu vieața noastrā zilnicā?!... Mulșî din elevîi cu patru clase gimnaziate nu mai învașā mai departe dîndu-se la deosebite ocupașîi. N'ar fi mai bine să aîbā de aceea cunoștinșî, cari ar putea să le fie folositoare, de cît niște lucrurî de care nieî prin vis nu-șî aduc a minte dupā un an, doi?!...

L. GÎRBEA.

Balul

I

Balul, Balul! Cîte visuri de acest nume nu-s legate,
Cîte inemî nu tresaltă în adînc înfiorate,
Cîte gînduri nu frămîntă mintea celui ce aşteaptă
Ca să stringă un sin fraged lîngă sin cu mîna dreaptă,
Să simţască pe obrazu-î resuflarea-î înfocată,
Să-şi afunde-adînc privirea în zimbirea cea curată
Şi'n vîrtejul nebunatic, dup'al muziceî lin cînt
Să dispară pentru dînsul tot ce-l leagă de pămînt!

Auziţi, ie bal! nu-î şagă : Bal la Curtea cea domnească!
O să vie lume multă, multă să se veselească ;
Şi 'ncă scopu-î filantropic, filantropic, fiţi atenţi :

Ie un bal pentru studenţi,

Trebuie-o bibliotecă şi studenţii n'au parale,
Căci le-au dat pe straie, bere, le-aŭ lăsat prin mahalale!
Iar acum ca să'mplinească sfîntul gol din buzunare
Iei s'au angajat cu toţi la un circ din lumea mare.....
Cum se poate să-î respingeţi? Nu găsiţi doar aşă des
Un prilej atît de leften să lucraţi pentru progres.....
Căci din bal are să ieasă un progres mare, de soiŭ,
Precum florile frumoase ies din mucedul gunoiŭ !

Haideţi dar la bal cu toţi!

Sceptice, imbracă fracul,

Nu tot plînge că pe lume ȳe mereu flămînd seracul :
 Acolo-ȳ destulă masă; apoi ȳnţelegi că'n bal
 Tocmai poţi ȳntre cucoane face studiu social ;
 Şi'ntre noi remiţe vorba, ȳn salonul elegant
 Totdeauna un tip sceptic a fost tip interesant,
 Mai cu samă că pe urmă vei rosti cu-adînc suspin
 Că ȳe lumea prea deşartă cînd ţi-ȳ pîntecul prea plin.

Haideţi şi voi, oameni practici: chiar de fata vi-ȳ prea mică
 Balurile tot nu-ȳ strică,
 Căci ȳe bine poezia
 Să'nşele copilăria

Şi-ȳ bine să crează fata că-ȳ zeiţă'n melodramă
 Cînd va fi'n cîntariu purtată de logodnic şi de mamă....
 Şi-apoi ȳnţelegeţi bine: aste inemî simfioare,
 Cînd n'au cărţi, nu pot să 'nveţe decî nu pot să se ȳnsoare.

Ah, tu vei veni de sigur, cuconişă drăgălaşă,
 Ce-ai lăsat copilu'n faşă;
 Cînd va plînge, ȳeste manea... Şi-ȳ aşă de bine'n joc!
 Vei ȳntră'n salon măreaţă şi pătrunsă de-acei foc
 De-a lupta pentru progres,
 Şi-apoi, după ce cu *dînsul* din ochi te vei fi 'nţeles,
 Vei privi cam peste umăr pe cele obijduite,
 Ce s'ar apucă să 'nveţe şi poemele sanscrite
 Numai doar să se mărite.

Cu-aşă fleacuri nu'ţi baţi capul şi de-aceea mai ales
 Singurul gînd ce te-aduce ȳe ȳubirea de progres!

Hai şi tu la bal, ȳubite: ai vre-o cincî-zeci de manşete,
 Alegeţi, la dracul, două şi ce crezi, că aşă ghetе
 Mai găseşti ȳn bal la unul? Hai la bal, dar te grăbeşte,
 Căci sub mîndrele-ţi musteţe viitorul s'oglindeşte
 Şi cucoanele te-aşteaptă şi fără figura-ţi naltă
 Rămîne progresul baltă!

Veniți și voi, flăcăi tineri, nepurtați prin baluri încă,
 Sficioși, plini de rușine; veniți: balul nu mîncă
 Pe nimeni; veniți: aice să începeți scoala lumii
 Sub oblăduirea tatei și sub pîduirea mumei.
 Ce credeți, că-i grea povoaară să fii mare cavaler?
 Nu-i nevoie de nemică și nici chiar de caracter
 Două almanahuri bune de povești și de *bonmouri*
 Sînt de-ajuns pentru ca lumea să vă cocoțeze 'n nourî....
 Exigent nu iese nimeni: bătrîni au mintea dreaptă,
 Știu ieși unde mîna balul, uî'te-i par'că te așteaptă:
 Remășiți interesante din epoca terțiară
 Neclintite stau pe locuri pînă'n ziuă de cu sară,
 Neclintite și greoaie ca covoarele persane,
 Cu ochii aprinși mîncă și pe fete și vădane,
 Căci în balul de acuma, într'atîta veselie,
 Cumpărat'au doar și iele un bilet de lotărie:
 Și-au adus odrasla doară s'o arete'n fața lumii
 Cît de chipeșă fecioară-i, cît de-aseenea ie mumei....
 Vino, te-or primi cu bine; mai pe urmă să te duci
 Ca să faci cu inocență jucării pe la duduci,
 Ie ușor lucrul acesta: vei vorbi de flori, de stele,
 Căci ușor se mulțamește idealul de cordele....
 Mai apoi, între prietenii mai bătrîni mai încercați,
 Vei prea învăța ce treburî în balul mîndru să cați,
 Plastice vorbe-ți vor spune și adînc și-or respică
 Cele ce tu nu știi încă și chiar tu te vei mîera
 Ce ușor se'nvață'n baluri traiul vesel, norocos
 Și ce rol frumos și mîndru are sexul cel frumos!

Ha! veniți, veniți cu toții, oameni noi și oameni vechi,
 Să vedeți cum în arenă iese lin părechî, părechî
 De momiți civilizate, cari, par'că'ntr'o beție,
 Se'nvîrtesc după un cîntec ca păpușele'n cutie
 Ha! veniți: în bal ie astă-zî poezie și iubirea,

Aici toată fericirea,
 Inema aci-î deschisă și iubirea îe obștească,
 Rușinea-î din altă lume... hai veniți: acū să crească
 Veselia bacanalei!

Voi amanți nefericiți,
 Prea seraci, prea proști, prea vesteji, ah, la bal, acū veniți:
 Zinele voastre din cerinri se coboară și remin

Fără frîu, fără stăpîn;
 Sinurile-s goa'e-aicea, taliile-s pentru toți,
 Numai cinei franci îe biletul... Și, ieșind de-aicea, poji
 Duce-a cas'o amintire, o amantă, o soție.

Cum va fi soarta să-ți fie.
 Hai veniți! Aicea ochii se 'nchid pentru-a ajiță,
 Haînele aici sînt puse numai pentr'a'nflăcări;
 Aici masca politeței puțin, prea puțin lungeste
 Așteptata dezlegare ce'n boschete se găsește...
 Unde dar găsi-veți, tineri slăbănogi și desgustați,

Unde dar o să aflați
 Hrană fragedă și moale pentr'un simț slăbit, tocit,
 Unde dacă nu alături cu Hig-liful cel vestit?
 Iele au avere mare, nu vin doar aci silite;
 Nu se lasă fără voie în vîrtejul ce le'nghite;

Nu-î teama zilei de mîne,
 Care-și cată'n bal o pîne:
 le capriciul ce se'mbracă în mătase și cordele
 Intinzîndu-și bogăția, floarea lacrimilor grele,
 Ca să cumpere, să prinză un amant mai viguros
 De cît soțul bătrîncios.

II

Cavalerii de-o cam dată cu privirea lor măsoară
 D'nt'r'un capăt până'n altul tot ce'n ochi se desfășoară:
 Simțurile li s'agită, piepturile le zvîcnesc
 Și-un nămol întreg de gînduri mintea lor o năvălese,

Căci salonul se deschide l'a luminei albă pară
 Ca un crîng ce prinde vîeață la sosit de primăvară,
 Ca un crîng de-asupra cărui sclipesc stelele de sară.
 Zgomot blind, șopote-ascunse murmură'ncet în odaie
 Înflorind cînd fețe brune cînd privire de bălaie.
 Colo ochi negri ca noaptea unei luni de fericire

Strălucesc sub gene brune.

Iei în ochi albaștri arde c'o șăgalnică zimbire

Focul dragostei nebune.

Coame negre peste spate undușos se risipesc
 De priviri iscoditoare gîturî albe îndosese
 Saū în bucle delicate jos pe frunte se coboară

Ca o aripă ușoară.

Galbene suviți de aur văluresc moleuț pe umere
 Că și-ar da vieața'ntreagă numai firele să numere
 Și în taînă șoapte-ascunse murmură 'ncet în odaie
 Zădărind cînd focul hulei cînd a dragostei văpaie.

Cine iești, femeie brună, de-amețești o lume'ntreagă?

Ce putere se ascunde în privirea ta, de leagă

Mii de suflete voioase de-al tău suflet înfocat?

Intrupatu-te-ai în lume di'ntr'un vis sfînt și curat,

Orî din patima aprinsă a selbatecilor firî

Ce'n beție își înneacă dorul sfîntei fericiri?

Cine iești? Stinghere'n umbră au ramas mîndre fecioare,

Ce zimbesc lumei și vîetei ca și razele din soare;

Gol în jurul lor se vede și rar numai, cînd și cînd,

Cîte-un cavaler răspunde zimbetului lor plăpînd!

Cine iești? mănunchiū bărbați lîngă tine au venit

Ca să prinz'o vorb'o rază ce din ochiū-ți a pornit;

Idealul lor de viață întrupat acum ie'n tine

Și te-admiră ca pe-un înger încadrat în raze line.

În zădar murmură'n colo prea uitatele cucoane,

În zădar vorbesc în lume pizmătarețe vădane:

Tu pe fruntea-ți ai cunună de femeie măritată.
 Și îți stă la primărie virtutea înregistrată,
 Soțul tău ie'n bal, te vede, dar ie mîndru că'n sfîrșit
 Știe lumea că iel are gustul cel desăvîrșit...
 De lume n'are să-ți pese, cînd o zestre uriașă
 Te rădică peste gloata cea calică și pizmașă;
 Ceilalți nu te prea întrebă cine ai fost, de unde vii:
 Toți se'nclină înaintea unor frumusețe vii.
 Tu, cu ochii negri ca noaptea, ca și noaptea de adînci,
 Cugetele le mînfîci

Și din sinu-ți cald și fraged lași încet să ias'afară
 Două cupe clare, pline de a voluptăței pară
 Și cu ușurință prinsă rochiea ta de mătusă
 Par'c'abiă mai stă pe tine, par'că'ncet în jos se lasă,
 Iară tu, cu'n zimbet dulce, singur'ai vrea să te lași,
 Numaî nu știi cine iese di'ntre ieii mai drăgălași!

Vorba dulce și voioasă și un zimbet mai încet
 Rar înviorează fața harnicului comitet :
 Umblă toți ca titirezii îngrijiți care de care,
 Căci se simt cam nedestoinici de-a sluji o lume mare,
 În cît plini de tinereță dar cuprinși de-atîta muncă
 Nicî răgaz n'au să se uite unde inema-i aruncă,
 Pe cînd alții, fluturi veseli și berbanți, de șagi se-apucă
 Și zimbesc fără de grijă la vre-o nobilă duduică.
 Alții nedepinși cu balul și lipsiți de mlădiere,
 Cearcă matematiceste codul bunelor maniere,
 Iară alții gravi la mutră și umbînd a-i îndreptă,
 Iși ieau aier de protectori, mulțamiți că sînt *ce-va* ;
 Dar cu toții rid și s veseli și pe-a tuturora față
 Se vede acela-și zimbet și acela-și dor de viață :
 Iară gîndurile-aprinse de ochi frumusei și mari
 Au zburat de prin fosile și din ieșii legendari.....
 Doar Homer de mai trăiește fu vre-o plastică icoană

Ce'mbracă'n haîne de nimfă pe vre-o veselă cucoană ;
 In colo... lumea se'necheie în petrecerea de-acum
 Impărații, gîngăniî, pîetre și-au luat revăș de drum,

Dar orchestra a dat semnul. Prin toți furnică flori,
 Locului nu pot să steie și ca fluturi după flori
 Zboară îei aprinși cu gîndul ca să-și caute norocul
 Și'ntr'al valsului alunec să-și mai potolească focul.
 Părechî iute se formează la al muziceî lin tremur,
 De a jocului beție mințile li se cutremur :
 Curge, curge'n line valuri melancolic Dolores
 Și din pîepturile-aprinse miî de taîne-aprinse ies :
 Legănîndu-se ca'n unde pe o mare liniștită,
 Lunecă părechî și zboară ca pe-o rază fericită :
 Se rădică, se înclină într'o lină legănare
 Ca un lan primăvaratec la a vîntului suflare.

Iel pe toate le privește, dară ochiî — ca și gîndul —
 I se țintuesc la dînsa care'l farmecă 'mbătîndu-l.
 Iea, îndată ce'nțelege că la dînsa iel privește,
 Tot încet și cu sfeală, tot mai rar, mai rar vorbește :
 Gingaș boîul și'mmlădie, suride din cînd în cînd
 In spre dînsul din greșală ochiî galeș întorcînd...
 Ieară iel o urmărește prăpădit cu a lui privire,
 Saltă inema în pîeptu-î de o dulce fericire.
 Și nu știe cum să steie și cum trupul să-și mai ție
 Cum cu ochiî s'o privească pentru ca plăcut să-î fie.
 Se apropie de dînsa ; între ceilalți loc își Iea ;
 Toți se simt învinși ; alături se așază Iel de Iea
 Și povești frumoase-î spune
 Dîndu-î taînic să'nțelegă focul inemeî nebune.
 Iea-l ascultă cu uîmire, în ochi vesel îi zimbește,
 Mina'î tremură nervoasă, strașnic pîeptul îi zvînește...

In privire ca și'n suflet licurește o văpaie...
 Inema-i puternic bate par'c'ar fi din piept să-î saie...
 Se rădică... Și cînd brațul lui pe dînsa o cuprinde,
 De o pară'ngrozitoare gîndul lor li se aprinde,
 Și'n adînc îi șerpuește un fior neînțeles
 Căci două gînduri aprinse într'un gînd s'aũ înțeles.
 Stat'aũ nemișcați de-o dată, mînă'n mînă, sin la sin
 Pînă cînd le-a venit rîndul de-aũ pornit într'un zbor lin
 Și de-atuncia li se pare c'a pîerit ceriũși pămînt.
 Haosul s'a închis cu dînșii, nu mai știũ nici unde sînt.

Iel o simte cum pe brațu-i corpu-și lasă Iea molatec
 Și pătrunde'n sinu I fraged nebunit cu'n ochiũ selbatec;
 O tot strînge cu putere și pe pieptu-î o apasă...
 Iea încet, încet, a lene pe-al lui umăr se tot lasă,
 Înțelege-ale lui gînduri, turburarea I o simțește.
 Mulțămită de izbîndă, sie vesel își zimbeste;
 Sinul Iei cu regegiune se rădică, se coboară,
 Până cînd din haîna albă la lumină iese-afară...
 Iea nemic par'că nu vede; pe dînsu-l străpung fiori
 Și simțirea lui Ie prada unuî chin spăimîntătoriu
 Mai tîrziu, în fund, pe un scaun, obosită cade Iea
 Și, zimbînd nevinovată, cu mînuța sinu-și Iea
 De-l ascunde Ieară-și; apoi o întrebă cavalerul
 „Cred că mai pe urmă, doamnă, vom putea admiră ceriul...
 —„Da-l vom admiră, de sigur.—Iar Ieũ voiũ putea s'admir
 Ceriul ce se oglindește în așa ochi de safir.“
 Și-amîndoi în dulce șopot gîngurînd ca doi copii,
 Aũ pornit apoi alături ca să facă nebunii.

III

Nu vă indignați de astea, cetitori și cetitoare:
 Povestea mea nu-î minciună și nu-î de loc uimitoare.
 Par'că n'o știți? Nu v'am spus'o încă până la sfîrșit!

S'apoî par'că-î numai asta? Cite ştiu İeu! Negreşit
 Că şi voi chîiar ştiţi mai multe şi de aceea cred şi İeş
 Că povestea mea de-acuma nu'ţi luă'n nume de reu...
 N'aşi fi spus'o, dar de-o vreme par'că toţi s'au sfătuit
 Să ne cînte ca pisalţi că İubirea a pîerit!
 Nicî o vorbă nu poţi spune de vîrtute, energie,
 Că'ţi respund o sută'ndată: „*ce s'a dus n'o să mai vie*“;
 Un cuvînt s'aruncî n'ai parte de İubire. căci pe loc
 İţi conjugă şi-ţi declină „*dragostea î făr' de noroc!*“
 A-zî din scolile primare se'nvaţă'n abecedar
 Că İubirea İeste moartă İnt'o lume de amar;
 Şi copilul şi moşneagul, İntîlnindu-se la sfat,
 Mornăİesc acela-şi cîntec adormit şi trădănat:
 C'ar fi fost dragoste'n lume dar s'a dus, de mult s'a dus
 Şi de vreţi s'o ştiţi, sermana, căutaţi pe vreme'n sus...
 Stă ascunsă'ntr'o poiană taİnică şi recoroasă
 O İeoană aurită a İubirei norocoase...
 Tinăra İeră pe-atunce şi cu inemă curată,
 Veselă, zglobie, blîndă; slobodă İeră să bată
 Codrii singură cu *dînsul*, visul İei frumos de noapte,
 Sufletele să-şi aprindă, murmurîndu-şi blînde şoapte,
 De noroc să se İmbete İnt'r'un vis fără suspin
 Şi să rupă singurî firul cînd İ-ar fi strins chîiar puţin!
 A-zî... İubirea stă'n dugheană, stă'mbrăcată'n precupeaşa,
 Cumpără şi vinde inemî sterpe şi fără vieaşa
 Şi cu ochi aprigi, de vultur urmăreşte İneruntată,
 Cere garanţiİ greoaİe, cere vieaş' asigurată...
 Norocul se vinde astă-zî, se'mprumută cu dobîndă,
 İe gheşeft acū'n İubire şi'n petrecere-İ o pîndă....
 A-zî castele nu s, pe lacurî bărci nu se mai vād acum
 Strălucirea din „o mie patru sute“ a-zî İe scrum!

İatā aİurarea'ntreagă a flăcăİilor cumiņİ,
 Ce-şi acopăr moliciunea cu streine suferiņİ:

Altă dată-ți spuneau verde că așa le place viața ;
 Ca'n desfrii iese plăcerea și'n beție ie dulceața;
 A-zi își ieau aier de pusnic și cu mutra desgustată
 Își înneac'amarul vieței într'o viață desfrinată...
 Idealuri, vrednicio.... toate sînt umbre pierdute
 În o mie patru sute!

Ah, o mie patru sute, veac întunecat de vreme.
 Remîneaî în bezma vremei: nu iera ce să te cheme,
 Din mormînt să te dezgroape și să'ți zmulgă de pe față
 Gîlgiul negru al uitărei... remîneaî pierdut în ceață
 Cu selbateca-ți vieată, cu feodele-ți secate,
 Cu castelele-ți mărete și'nmiitele-ți păcate !
 Remîneaî schelet în bolta rece a științei reci
 Cîntărit după valoare, judecat pe veci de veci!

Dar din cariera vremei bloc de piatră ai fost scos
 Ca să'nviî sub dalta sfînt'a unui suflet, neguros,
 Care c'o mină de geniu a turnat în tine, piatră
 Flacăra ce nu 'ncăpuse într'a inemei lui vatră,
 Care, dezgustat de lume și de sine dezgustat,
 Carne omenească'n jurul oaselor tale-a'nehegat,
 Sînge ți-a turnat în vine și, lucrînd ca 'ntr'o beție,
 Vițiile ți le-ascunse'n purpura de poezie!

Nu ie vina ta acuma, veac întunecat de vreme,
 Nu ie vina lui—căci vină n'are-un suflet care geme—:
 Dacă dăm simțire lunei, dacă țerna o'nviem,
 Dacă'n viața viitoare vecinic veselî ne vedem,—
 Apoi veacurilor moarte n'o să le suflăm căldură,
 Să le dăm inema noastră cu iubire și cu ură?
 Dar meru remîn schelete înaintea minții reci
 Veacurile cîntărite, judecate pentru veci!

Căci măndrept spre voi acuma, femeii din lumea bogată,
 Spuneți: pentru voi ce lucru nu-i acum ca *altă-dată*?
 Dragostea nu-i tot copilă? Nu zimbește tot frumos?
 Slobodă nu-i să alerge într'un codru recoros,
 Intr'un colț ascuns de lume să s'ascundă'n păr bălaiu
 Și castele sau balconuri să le schimbe'ndată'n raiu?
 Spuneți, mai aveți nevoie de lacuri sau de castele,
 Când mănoasă-i drăgostirea și'n închisele cupele?
 Spuneți, mai aveți nevoie de pădurile străvechi,
 Când chiar în păduri mai nouă se găsesse părechii, părechii
 Cari'n ciuda lumii toate și'n umbre de mănăstiri
 Aprind la morminte scumpe candela sfinței iubiri?
 Cincii sute de ani de-atuncia! Clipă, vis ce se ascunde....
 Vieța voastră susur dulce, gândul vostru line unde:
 În adîncul lor sînt stele, țear la față poate, *poate*
 Rîndunica încrețește valul gîndurilor toate! Cluj
 Cincii sute de ani de-atuncia! și vieța-i tot aceea,
 Și mereu o jucărie și-o petrecere-i femeea,
 Și iubirea vi-i tot scumpă, și tot gîndu-i plin de foc
 Și mereu stăpîniți lumea... Vremea par'e'a stat pe loc,
 Valu-i par'e'a fost de criță, palatul vostru de schijă
 De n'a străbătut într'însul nici măcar abur de grijă:
 Și o mie patru sute a trecut? Ce jucărie!
 Oamenii, ce se'nșală singuri ca'n sfînta copilărie!
 Căci respondeți-mi voi, tineri amăriți și dezgustați,
 Ce podoabe mari de-atuncia a zi la noi nu le aflați?
 Feodali? trîntori puternici? ori puternice castele?
 Băreii pe lacuri liniștite? Ieabă jos? în ceruri stele?
 Haine țesute în chinuri și purtate în orgii?
 Desfrînări mai rafinate și iubirile mai vii?
 Tot ce vă plăcea atuncia, toate le găsiți și-acuma,
 Tot numai pe la castele, tot la boferime numai;
 Dar sînteți nebuni și pradă unui vis nenorocit
 Ce v'a 'mbrodat gîndirea și simțirea v'a tocit:

Pentru ca un pumn de oamenî iubirea s'o înzeească
 Trebuî ca o lume'ntreagă în amar să se muncească,
 Un popor să se frămînte pentru ca să umple-o guşă,
 Să se zburcume o lume ca să'mbrace o păpuşă ;
 Iear voi minunaţi de dînsa şi cu gurile căscate
 Să vă bateţi zi şi noapte tidvele voastre secate,
 Conştiinţa să vă vindeţi pentr'o leafă păcătoasă.
 Să vă'nchirieţi vîrtutea la o babă uricîoasă
 Pentru ca'n salon s'ajungeţi zinei să-i pupaţi botina,
 Să puteţi spune cu fală : „*nostimă ie, bat'o vina!*“
 Pe o mie patru sute îl doriţi? Dar îl aveţi!
 Il simţesc mînile voastre, în sufletul vostru-l vedeţi:
 In iel vă petreceţi vîeaţa şi cu dînsul vă luptaţi,
 Iel vă mistuie tot focul şi vă lasă dezgustaţi!
 Ce mai vreţi? *Jus primae noctis?* Dar culegeţi-vă'n mînte
 Cîte fete necînstite n'aţi avut oare'nainta:
 Caliceia n'are jertfe ca dreptul cel divin?
 Nu înneacă fecîtoria într'o cupă de venin?
 Orî vă pare reu că astă-zî în acest veac păcătos,
 Noi găsîm că-î mişelie acest drept divin scîrbos?
 Ce mai vreţi? Acî femeiea ie prea mîndră, prea măreaţă,
 Că face prea multe nazurî, prea se joacă în vieaţă?
 Dar veniţi în balul vesel şi uîtaţi-vă colea,
 Nu la ceea ce dă bani neştiînd nici numără,
 Dar la cea cu voi de-o treaptă; ce vedeţi în ochii ieî?
 Pe o mie patru sute, orî jalea anilor greî?
 Vedeţi mare poezie, traîul vesel, aurit?
 Şi totu-şi în bal, acuma, a jucat, vorbit, zimbit!
 Oh, de sigur—iea-î dovadă—că nu toate, cîte vin
 La petrecere, au gîndul de copilărie plin:
 Nu în fie-care zimbet ie o inemă uşoară.
 Nu pe fie-care buză norocirea se coboară?
 Mergeţi de le zmulgeţi masca, întraţi-le'n mîntea lor
 Şi'ţi vedeà atunci ce visurî înflorese desfătător!

Veți vedea atunci cîte într'un vals sau o mazurcă
 Nu-și joacă amara pîne și'ntr'această luptă cruntă
 Veți vedea ce greu se urcă
 O fecioară cu iluzii în sfințitul pat de nuntă!

Da, aveți mare dreptate: marfă ie acum iubirea,
 O tejgheă acum ie balul, o dugheană omenirea;
 Da, în veacul de gheșefturi ce ne stringe'n lanț de fier,
 Gheșeft ie căsătoria iar iubirea adulter;
 Da, cei cari au avere nu sînt siguri nici o dată
 Că-s iubiți cu pasiune și într'adevăr de-o fată!

Dar voi ce n'aveți nemica, de cît fracul și mănușa,
 Voi ce'n casele bogate vă tot măsurăți cu ușa,
 Voi ce pentru o primblare vă dați pînea cea de mină,
 Și voi sceptici în iubire și cu aier de stăpîni?
 Oh, sermanii, cu avere, nu-s iubiți?! cu pasiune?!
 Ce păcat și ce minune!

După ce o vîeață'ntreagă în orgii și bacanale
 Au trăit atîtea viețe și-au lăsat atîta jale,
 După ce caută'n urma unui traiu de carnaval
 O poslujnică'n femeie și'n familie-un șpital,—
 Ce minune că ieî nu pot cumpără acum de-o dată
 Și simțirea unui suflet, lîngă carnea cumpărată!

Dar nici caută un suflet pătimaș și iubitor,
 Nu cer inema focoasă: arta'n dragoste o vor,
 Arta de-a le-aprinde nervii păcătoși și slăbănogi,
 Arta de-a le da părerea că-s bătrîni dar nu s ologi,
 Arta, arta cea supusă, nu iubirea cea focoasă...
 Ar fi chiar nebuni s'o ceară, ieî ce-s scurși până la oase!..

Voi vă'achipuiți că dinșii dragostea o cer curată
 Pentru a-î avea drept pildă în gîndirea-vă stricată

Și—cînd pentru îei în danțul desfrinatei lor viețe
 Fetele lor sînt zețe și-ale voastre precupețe,—
 Voi în „lumea de mizerii“ îi luați drept semi-zei,
 Ca s'aveți un drept de-a plînge că nu sînteți ca și îei

De aceea ne dezgustă astă poezie amară
 Spusă orî de-o gură mică orî de gură princiară:
 Una-î o minciună crudă,
 Alta-î crima care-î ride de mizerii și de trudă!

Nu, aîurea îe pricina: fii de dascăli, de țeranî,
 De profesorași ce'n muncă își duc traiul cîți-va anî,
 Dregători mărunți, toți cari la o mie patru sute
 Ați fi fost robii țerinei și-ai castelelor pierdute,
 Ați fi tremurat la semnul unui feodal nebul,
 I-ați fi dat soră, soție pentru'n drept al lui străbul,—
 A-zî, îndată ce de-asupra resăriți cam fără veste,
 Rivniți traiul, pentru care cinstea, munca-î o poveste;
 Banî n'aveți, dorința-î mare și ispita îe cumplită,
 Cînd vedeți cum miî de trîntori duc o viață fericită;
 Și din pîepturi năcăjite se rădică greu atunci
 Un oftat adînc și jalnic... par'că miî și miî de munci
 V'ar fi zbuciumat în viață.

Ieată cine înzeește

Vremurile de robie, nu acel ce stăpînește
 Lumea: îel nemic nu cere de cît doară să remîie
 Țeranul vită de lucru, îear în colo o momîie;
 Îel în balurî duce viața petrecînd și mai pe urmă,
 Cînd puterea lui îe stoarsă și cînd vlaga i se curmă,
 Dus de subsuori pe uliși poartă'ncet, a lene, greu
 Cîolanele păcătoase cari cred în Dumnezeu;
 În urma lui vin cu fală toți *Bebè, Cocò, Lold,*
 Scrofuloși, rachitici, veșteji țupăind care'ncotrò,
 Îear în juru-î cățeluși

La umbrele lunef latră că nu pot purtă mănusi,
 Că n'au pungî pline cu aur: „Ah, o mie patru sute.
 Ce bine ieră atunci, cînd în bolțile tăcute
 Puteai să'nșeli o femeie, cînd puteai să duci o vieață
 Fericită, norocoasă, excelentă și măreață....”
 Și apoi, dă Doamne bine, fusul vîersului se'ntoarnă
 Și'ntr'o clipă vezi o mie patru sute cum se'ntoarnă
 Aurit și'n raze line și frumoase și bogate,
 De te minunezi cum oare s'au găsit ființi turbate
 Cari sute de ani se lupte, să verse'n șiroaie sînge
 Ca să sfarme-o lume'n care nime, nimene nu plînge!

Nu, ie bolnavă, ie falșă astă poezie-amară
 Spusă ori de gură mică, ori de gură princiară;
 Sînt formule născocite de-un geniū nefericit,
 Aduse advocătește potrivit, nepotrivit!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lăsați veacul vremei duse: pe mormîntul unei vremi
 În zădar picură lacrimi; în zădar în beznă chemi:
 Nime nu-ți răspunde, nime; Ie pustiu și Ie păcat
 Să'ngropi o întregă lume într'un amor îngropat;
 Desplîntați-vă din suflet o privire pironită,
 Lumea Ie atît de mare și atît de felfurită,
 Ie atîta suferință că s'ar cuveni măcar
 Voi să-I dați o mîngîiere într'o lume de amar,
 Voi cari-ați ieșit di'ntr'însa sau de Iea v'apropieți,
 Măcar voi să nu fiți vitregi, măcar voi s'o mîngîieți!

Ah, veniți, veniți cu toții să surpăm din temelie
 O zidire urieasă, urieaș loc de orgie,
 Piatră cază lingă piatră, grămadă lingă grămadă,
 Coperișul bucățele peste dinsele să cadă.
 Praf să se rădice'n nourî, bubuit să fie'n aier.
 Să se curme pe vecie al durerei jaluic vaier

Și de-asupra pe ruine altă lume să învie...
De-or petrece să petreacă, veselie să le fie
Veselie-adevărată; de-or jucă să joace, înse
Cîntecul lor să nu fie rodul lacrimilor stîNSE,
Zimbetul lor să n'ascundă fețe jalnice și plîNSE;
Balul lor, de-a fi, să fie într'o lume de noroc
Nici locaș de desfrînare nici un josnic țearmaroc!

D. A. TEODORU...

Cîntece populare

(în tocmăi cum se zic)

Din Muntenia

Ș'am zis verde ȳearbă lungă,
Mă uitaî din deal pã luncã :
Vãzuî lunca 'mbobocitã
Și micșuneaua 'nfloritã ;
Ș'o cãșcioarã mititicã
Cu prispa dã cãramidã.
Cu ferestîoara dã sticlã,
Cu rogoz verde 'mvãlitã ;
Ș'o nevastã tinericã
Ședea în pat, torceã la furcã,
Cu furculița dã brad
Cu caîeru dã humbac,
Cu fusu dã lilieac ;
Ședea'n pat, torceã dã drag,
'M trage fir dã dieamant.
Ș'am zis verde d'o agudã,
Mî-aruncaî ochi pã luncã,
Ș'o nevastã tinericã
Sã certa cu moartea furcã :
— Fugî, moarte, nu mã luã
Sînt nevastã tinereã,

Logodită dă iearnă
 Și fugită dă vară ¹⁾.

Ș'am zis verde foaie lată,
 Mariș'o, nu stă'mpizmată;
 Lasă-ț pizma la pămînt
 Și te-apucă dă iubit.
 — D'aș iubi pă cîți mî-îe dragi.
 N'ar maî fi frunză pă braji,
 Nici iearbă pă sub copaci!

Ș'am zis verde d'o livede,
 Dragostea din ce să'ncepe
 Din inele și din bete;
 Vara din busuîoc verde,
 Iearna din sprîncene negre
 Și din buze supfirele.

Ș'am zis verde trei lalele,
 Din Uda pînă'n Safele
 Făcuî drumu poticele,
 Trecînd la ibomnicele,
 Să mă otărăse dă îele
 Ș'am zis verde bob năut,
 Da ce fel dă otărit:
 Să-î pui spate la pămînt
 Și față la răsărit
 Și să mă las dă iubit
 Pă cîte mi le-am iubit,
 Toate mi s'a mulțumit:
 Cîte-o cămașe mî-a dat,
 Izmenuțe dă fuîor

1) Var... Logodită dă toamnă,
 Măritată dă vară.

Bătute pă la picior ;
Fa Mariț'o oi să mor !

Ș'am zis verde busuïoc,
Busuïoc dă la Rîmnic,
Cată-ț, Nică, ibomnic
Că eu mine n'ai nimic ;
Că și d'oi avea ce-vă,
Uit'te primariu (sic) coleă,
Treï ciomege bătaiea,
Dobînda pă d'asupra.

Ș'am zis verde peliniță ;
Apucaï pă potecuță,
Mă scoase 'ntr'o poïeniță,
La mijloc dă poieniță,
Frumos doarme o puiculiță,
Cu capu pă trandafir,
Așternutu dă bujor ;
Nu mă'nduraï să mî-o scol,
Că prea-ș doarme frumușel.

Ș'am zis verde treï lalele,
Băgai mîna'n sîn pă pîele
Și scoseï d'o tabachîere ;
Tabachîerea cu tabac,
Deteï murguluï la nas
Și cînd murgu'm străfigă ¹⁾,
Puiculița mî-o sculă.

Ș'am zis verde și o lalea,
Da puïcuța ee'mî zicea ?

1) Strănută

S'aşă din gură ziceă :
 — Măi băiete băieţele,
 Ține-ț drumu, bate calu,
 Că daica ție fată mare
 Ş'adusă 'n corăbioară.

Ş'am zis verde d'arţaraş,
 Şi neica ție flăcăieaş ;
 Am iubit fete din Ieaş,
 Le-am lăsat cu copilaş ;
 Ş'am iubit fete din Clt,
 Le-am lăsat pă git cu foc.

Auzit de la *Ion al lui Şerban Pestriţu* din com. Poròschia,
 pl. Marginea, jud. Teleorman.

August 1888.

Din Transilvania

Vălean

In grădina lui Vălean
 Sămănat'am măghieran
 Măghieranu n'o ieşit,
 Vălean rău s'o betejit:
 Nu ştiu zace orî să face.
 Ba zău zace, nu să face.

Cînd iera diminiaţa
 Frumoasă haine-ş îmbrăca
 Şi prin Craiova pleca
 Cîte neveste vedè !).

1) Ea şi eam din imperf. sună ca un e închis ungurese lungit, ca în fe-
 lel=respunde ; asemenea şi în aşiè=aşă, mè=mea.

Tot cu ochiū le făcē
 Și cu jīana le trāgē ²⁾
 Dar Ileana, ... aleasă,
 Bāga capu pe ferīastā
 Și din graiū așlē-ș grālē :
 — Tunā, Vālene, în casā,
 Cā cafeiu-ī cald pe masā
 Și rozolea ³⁾ pe ferīastā,
 Apā rece-adusā'n vasā.
 Iel în casā ș'o tunat
 Și din cafeiū o gustat
 Trupu tot ș'o veninat,
 Apā rece ș'o beut,
 Și mintenī ⁴⁾ s'o preceput,
 Cā pe iel l'o otrăvit
 Și pe iel l'o fermecat
 Mīndruțāle lui din sat
 Și acas' cā ș'o plecat.
 Nicī pe ușe n'o întrat
 Și din graiū așlē-ș grālē :
 — Maică, măculița mē,
 Așterne-nī patu ghine
 Și-aliargā la vrājitoare,
 Doar m'a măi pune'n chicioare.
 Maică-sa din graiū grālē :
 — Valene, puū maicē,
 Ieū la vrājitoare-am fost,
 Vrājitoarea așlē nī-o spus;
 Cā pe tinī tī-o fermecat
 Mīndrele tale din sat
 Și cu ce tī-o fermecat ?

- 2) Ge, gi are un sunet mijlociu între j și ge, gi muntenească afară de unele cuvinte unde se aude curat ca j: jiană, dejet, dejeră.
- 3) Rachiū dulee.
- 4) Indată.

Cu aschiță
 Din portiță,
 Cu păr galbin din cosiță
 Cu pîană de liliac,
 Ca să nu ți mai dai pe leac;
 Cu apă din tri fîntîne,
 Să nu-ți faci leacuri nime.
 Cînd ȧeră de cătră sară,
 Valean se primblă pî-afară;
 Cînd au fost la nîezî de noapte,
 Trage clopote de moarte;
 Cînd ȧeră la zîuouorî,
 Vălean ocolit cu florî.
 Cîntă-nî cucu pe pelin
 Din Vălean cură venin;
 Cîntă-nî cucu sus pe cruce,
 Pe Vălean la groapă-l duce;
 Cîntă-nî cucu jos pe ȧarbă,
 Pe Văleanu'n groapă-l bagă.

Auzit de la *Savu Luca* din Oena Sibiului.

Maiu 1889.

Foaie verde, foaie fragă,
 Nî-am avut o mîndră dragă,
 Șî-o am lăsat să mai criască,
 Mînt'e'n cap să dobîndească.
 Ie de cînd o am lăsat,
 Mîndra mē s'o mărîtat.
 Ie de s'ar hi mărîtat
 De la noi a trîia sat,
 Dar mîndra s'o mărîtat
 De la noi a trîia casă

Și n'î inimuța arsă.
 Intru'n casă auzu-o,
 Ies afară văzu-o.

—
 Măiecuța pricepe ghine,
 Că n-i dor de oare-cine
 Și tot zîce cătă (sic) mine :
 — Tacî, fiule, nu oftă,
 Orî țî dor de cine-vă ?
 Satu-î mare, fete multe
 Și mai mari și mai mărunte
 Și toate pe a casă,
 Țî găsi și tu nevastă.
 — Of, măiecuță, maica mé.
 Tu nu știi ce îo ași vrè ;
 Iești bătrînă și nu-nî crezi,
 Lumè î mare și n'o vezî,
 Ceriû-î mare, stele-s multe
 Și mai mari și mai mărunte,
 Luminoasă 'ntunecoasă,
 Dar ca mîndra nu's frumoasă.

—
 Puiecu' o de dor de tine
 Nu mă poeî lichi de nime,
 Făr' numai gîndesc la tine.
 Tot gîndin' și a-zî și mîne,
 N'o rămas inimă'n mine.
 Puțîntică cî-o rămas
 Și cu-aceea am năcaz.
 Cînd ai stă a cîntări,
 Nieî o litră n'ai găsi.
 M'am tohit de doru tău,
 Amar de trupșoru nîeî.

Ce să fac mă to' gîndesc,
 In cătrău o să pornesc
 Cu ochi să nu te văz.

Auzite de la *Ion Bucurel* din Rășinari.

Iunie 1889.

Toată lumia-ni zice mnie,
 Că nu s om de omenie,
 Dar nici ieū nu vriaū să hiu
 Pînă oi hi pe lume yiu;
 Dac'oi muri mort să hiū

—
 Răū mă muștră nīamu mniēū.
 Că m'am făcut cīne rău,
 Cīne rău, mare dulăū, BCU Cluj University Library Cluj
 Cīn' m'aude noaptīa'n sat
 Zice cā-s cīne turbat,
 Cā-s de fete fermecat
 Cu gătīajă de la gard.
 Cu tină de la fīntīnă,
 Ca să n'am noaptīa hodină.

—
 D'asta n'am gīndit'o ieū
 De la bghine s'ajung răū
 D'am gīndit sīrman de mine,
 De la răū s'ajung la bghine.
 Iacā de ce bghine-am dat
 C'am plīns pīn' m'am sāturat
 Șī de bghine tot n'am dat.

—
 Vaī, doamne, cum m'ai bātut,
 Par'cā tot rău ț'am făcut
 De ț'am făcut vre un bghine

Nu mă bate tot pe mine,
 Nu mă bate, doame, rău
 Că și Ieu-s copchilu tău;
 Nu mă bate, doamne, tare
 Că și Ieu's a Dumnitale.

Bădiț ca bădițu mnîeș
 Nu-i cît ține Dumnezău
 Că-i și ghiriș și ghirău¹⁾
 Și de luni în făgădău.
 — Las' să bîa că nu-i stă rău
 C'o băut și tată-său
 Ș'apucă-ni codru săracu,
 Că și codru-i un voinic
 Că te'nvață la ciștig,
 Făr' de băț, făr' de nimnic;
 Numai cu pálnile goale
 La brîu cu șapte chiștioale.
 Cine i se pune'n cale
 I sloboade patru'n șale,
 Cine i se pune'n dreptu
 Da-i sloboade trei în cheptu.

Auzite de la *Pavel* din Comăna de sus, lângă Făgăraș.

Iunie 1889

GABRIEL ROBIN

1) biriș și birău = ung. biró = primariu.

ÎNVĂȚĂMÎNTUL PRIMARIU

Une-ori te vezi nevoit a lua condeiul și a scrie ce-va asupra unei chestii cu totul nouă și despre care nimene n'a mai vorbit nemica ; atunci însemnătatea acelei chestii pentru cetitorii iese destul de mare prin însu-și faptul că iese nouă.

Nu iese tot așa cu *învățămîntul primariu*, de oare-ce în această privință s'au scris multe de toate, nu iese o chestie nouă. Cu toate acestea iese, fiind de cea mare însemnătate, nu poate fi lipsită de interes, mai ales că mulți au studiat'o din fugă, unilateral și greșit.

În adevăr, mulți au căutat d. es. să dea un răspuns la următoarea întrebare : *pentru ce nu poate toată populațiunea din regiunile cu școli să-și trimită copiii să învețe ?* Dar, sau din lipsă de studiu serios, sau din interese, au dat răspunsuri, pe cari nu le putem ceti fără a ride.

Mulți și-au pus de asemenea întrebarea : „oare dascalii noștri primari știu iese a preda după niște metode măcar apropiate de cerințele pedagogiei ?“ și răspunsurile sînt feliurite : Unii cred că în adevăr dascalii primari nu lasă nemica de dorit în această privință, și de aceea nici nu-și bat capul cu chestiile de pedagogie cu totul elementară ; ci dacă găsească de cuviință a scrie ce-va apoi scriu și discută chestii cu totul teoretice, ea : „Școala ideală și reală“, „Herbertianii și protivnicii lor“ etc. chestii cu totul ne-

înțelese și nefolositoare pentru marea majoritate a profesorilor primari.

Alții din contra socot pe acești profesori cu totul mărgeniți în privința intelectuală, așa că, după aceștia, ar avea nevoie să le bați capul mult, mult, până să-și faci să te înțeleagă asupra unei chestii de pedagogie. Așa se pricepe faptul că găsim cărți destul de mărișoare, în cari unii se încearcă a areta profesorilor primari „cum să predeie buchile“¹⁾ și altele în cari se încearcă unii a areta profesorilor de-a fir a-păr: cum să vorbească cu copii, cum să le dea o idee despre lucrurile încunjurătoare (leçons de choses etc.²⁾; cum și nenumăratele articole publicate prin reviste și în cari se caută a areta profesorilor cum să dea copiilor o idee despre punct, despre cele dintrăiū numere ori despre vre-o parte de vorbă gramaticală etc. dându-le a înțelege că aste lucruri sînt așa de grele de înțeles pentru copii, în cît trebuie să le deslușești ceasuri întregi. Ce zile au ajuns bîeții profesori primari! Să fie socotiți așa de jos! Căci, deși vor fi mulți, cari să nu știe a predă cum trebuie, și sînt mulți chiar după cum se va vedeă mai în colo, dar tot nu pot fi așa de mărgeniți, în cît să fie nevoie de-a-i duce de nas. Te cuprinde tot-o-dată și mila pentru acei cari, știindu-se pe dînșii, se vede, așa de mărgeniți, în cît cu mare greutate le întră ce-vă în cap, se apucă de scris cărțile sau articolele de cari am vorbit.

De aceea un studiu asupra învățămîntului primariu care ar urma o cale de mijloc, adecă ar arată lucrurile așa cum sînt n'ar strica.

În articolul de față voi căută să aret pe scurt ce-au produs școalele primare de la 1864 înecace, și cari's pricinile de n'au dat rezultate mai bune.

1). Vezi *Povățuitoriul* d-lor Creangă.

2). Vezi *Inv. intuitiv* de . . . și *Povățuitoriul* pentru explicarea tabelor de intuiție trimis de ministeriū pe la școli.

* * *

Statul nostru, imitînd țerile civilizate și democratice din apusul Europei, a declarat încă din 1864 că: „învățămîntul primar este gratuit și obligator ¹⁾ și că încetul cu încetul se vor înființa școli în toate regiunile populate ²⁾ pentru ca cetirea, scrierea și cunoștințele elementare cele mai importante să poată străbate până în cele mai depărtate cătuni“.

În dată ce aceste principii s'au înscris în lege, s'au și luat măsuri ca să se aducă la îndeplinire și decîi s'a înființat un număr de școli, apoi s'au tot înmulțit, așa că a-zî $\frac{3}{5}$ din populațiunea țerei românești are școli la îndămîna pentru a-și trimete copiii ³⁾.

Dacă ne-am lua după aceste cifre, am putea zice că sîntem cel puțin la jumătate de cale în luminarea poporului. Și în adevăr mulți, observînd numărul cel îndestul de mărișor de școli primare, socot c'am ajuns tare departe și de aceea îi auzi vorbind cam așa: „sîntem o nație civilizată, Belgia resăritului, și trebuie să ne mîndrim c' am făcut isprăvi așa de mari numai în vr'o 20 de ani!“

Bărbații noștri politici sînt așa de siguri c'am ajuns pe Belgia și pe alte țeri civilizate, că populația noastră este tot așa de învățată ca și a Germaniei, în cît, cînd guvernul d-lui I. Brăteanu a cerut desființarea acelor articole din legea recrutării, prin cari se scuteau absolvenții celor 4 clase primare de un an de armată, . . . n'au stat o clipă la îndoială și le-au desființat, ca și cum țeranii n'ar mai avea nevoie de nici-o încurajare pentru a urmă la școală.

În adevăr, ieată în ce chip vorbeă I. Brăteanu: „legea recrutării a fost făcută într'un timp cînd școalele rurale, mai ales, erau foarte rari și mai toate pustii din cauză că populațiunea nu înțelegea foloasele științei de carte; decîi a fost nevoie de a

1). Art. 31 din legea instrucțiunii.

2). Art. 44 și 66 din aceeași lege.

3). Vezi statistica an. 85--86.

„se da niște recompense celor ce-ar urma la școală până la
 „sfișit. Astă-zî înse avem școlî mai în fie-care sat, poporul de
 „jos pricepe foloasele cele mari ale științei de carte și de aceea
 „nu mai iese nevoie de încurajare 1). . . .“

Dar Țean să facem puțină socoteală și să vedem de sînt în-
 temețete aceste vorbe. Statistica ministeriului instrucțiunii pe a-
 anul 1885—86 ne arată că populațiunea țerănească din *regiunile*
cu școlî rîdicîndu-se la 3,263,793 de loc., totalul copiilor buni de
 școală s'ar rîdică la 357,246. Din aceștia înse numai 95,185 copii
 s'au înscris la începutul acestui an; Țear la sfișitul anului nu
 s'au mai găsit în școală de cît 82,788, sau 23% din totalul celor
 în vrîstă de școală 2). Fără a mai vorbi de fete cari formează numai
 4% din acela-și total, și numai din cifrele de mai sus se poate vedea
 „cît sîntem de depărtați de îndeplinirea principiului obligativită-
 „ței instrucțiunii primare, și încă cifrele mai de sus nu ne arată
 „tot adevărul asupra acestui lucru 3)“.

Pentru orașe asemenea se constată că numai 46% au fost
 înscriși la școală la începutul anului școlar 85—86 cu băieți cu
 fete la un loc, saū: 29% băieți și 17% fete; Țear din aceștia
 au ajuns până la examenul de vară 51% din totalul băieților în-
 scriși și 29% din totalul fetelor înscrise.

Cu alte cuvinte: jumătate din numărul băieților înscriși
 la începutul anului școlar au părăsit școala; tot așa au făcut
 trei pătrimi din numărul fetelor înscrise 4). Fără îndoială cei
 vr'o 70% băieți și cele vr'o 80% fete, cari nu se înscriu de loc
 la școală în comunele urbane sînt tocmai cei mai nevoieși fii
 muncitorilor; Țear numărul cel mare de copii ce o părăsesc peste
 an niei nu mai încape îndoială că sînt tot de aceștia.

Dacă din cei ce mai remîn la școală am mai scădea pe toți
 copiii negustorilor, ai preușilor, ai funcționarilor și ai tuturor

1). Vezi Desb. corp. leg. pe 87-88.

2). Statist. 85—86, cap. X. p. 35—34.

3). Vezi în Statist. finele cap. X p. 37.

4). Vezi Statist. 85—86 cap. IV p. 69—70.

oamenilor mai cuprinși am ajunge la un număr care n'ar fi de loc mai mare de cît cel de 23% ce ne arată populațiunea școalelor de prin sate.

Ieu socotesc că aste cifre sînt de ajuns pentru a pune pe gînduri pe orî-ce om cu bun simț și iele pot face pe cei ce au curajul să se laude așa de mult cu școalele noastre să vadă că s'au înșelat amar; orî mai bine le-au plăcut a se înșelă pe dinșii, pentru a face și pe alții să creadă, că am ajuns tare departe cu instrucțiunea primară, pe cînd în adevăr sîntem într'un hal ca vai de om!

Trebuie să mărturisim înse că dacă am fi de o cam dată mulțamiți, dacă numerele de mai sus ne-ar areta *adevăratul număr de muncitori cărturari*; căci atunci am avea cel puțin 23% din copiii acestora cari să știe a scrie și ceti în localitățile cu școli. Din nenorocire și acest număr de 23% nu ne arată adevăratul număr de cărturari și ieată de ce: orî-cine știe că de abieă absolvenții a 4 clase primare pot ceti și scrie ce-vă mai binisor și încă și din aceștia mulți uită tot la cîți-vă anî după ce ies din clasele primare; iar cei ce-au ramas numai cu cîteva clase primare uită cu desăvîrșire tot ce-au învățat, așa că după cîți-vă anî nu-i mai cunoști dintre cei ce n'au urmat de loc la școală. Aceasta se întimplă chiar cu elevii școalelor urbane. Decî elevii cu două sau trei clase rurale mai în tot-de-a-ună nu vor fi în stare a sloveni două vorbe după cîți-vă anî de la părăsirea școalei.

Decî numărul celor ce știu a ceti și scrie trebuie căutat, nu în numărul celor ce urmează la școală; ci în numărul celor ce sfîrșesc cele 4 clase primare, fie rurale, fie urbane.

Pentru acest lucru înse n'avem cifre exacte; cu toate acestea putem află cam cîți copii la sută din cei de o vrîstă ajung a sfîrși patru clase primare.

Mai întaiiu statistica ne arată că din școlarii ce-au fost față la examene în școalele primare. Spre a nu încurea socotelele, să

Vedem ce se întâmplă cu școlile de băieți, se promovează cu una sau alta 42% din totalul celor ce-au dat examen; iar 58%, sau mai bine de jumătate, rămân repetenți¹⁾. Noi înseamnă să admitem că numărul promoțiilor a fost de-o potrivă cu al repetenților, adică: 50% s-au promovat și 50% au rămas repetenți. Pe de altă parte am văzut mai sus că dacă într-o localitate oare-care sînt 100 de copii de-aî poporul de jos, de aceeași vîrstă și buni de a urma la școală, numai 23 din ieși pot ajunge la examenul de vară. Dacă vor fi elevi ai clasei a IV-a, din ieși vor putea căpăta atestate, după socoteala de mai sus, numai jumătate, sau 11·50, % cel mult 12 absolvenți. Aceștia înseamnă sînt dintr-o sută de copii de aceeași vîrstă; prin urmare dintr-o sută de copii de aceeași vîrstă în comunele urbane nu putem avea de cît 12 absolvenți de școlile primare, și ieși singurii vor ști a ceti și scrie mai bineșor; sau nu putem avea de cît 12 cărțurari la sută de muncitori de aceeași vîrstă. Pentru fete acest număr iese cu mult mai mic.

În privința elevilor ce sfîrșesc patru clase primare rurale, pentru a stabili numărul lor la sută, ne putem servi de statistica înv. primar din județul Iași, de oare-ce acest județ fiind clasat în statistica Ministeriului priîntre cele dintr-ai județe în ceea ce privește numărul școlilor și progresul instrucțiunei, ¹⁾ putem fi siguri că vom căpăta rezultate mai mari, iar nu mai mici de cît cele reale. În această statistică vedem din tabela IX pag. 101 că în timp de 10 ani un învățătorii a dat 2¹/₄ absolvenți pe an; iar la pag. 384 din tabela No. XII, lit. a, se vede că un institutorii a dat în fie-care an 6³/₂₀ absolvenți pe an; cu alte cuvinte un învățătorii a dat un număr de absolvenți de trei ori mai mic de cît cel dat de un institutorii²⁾. Dacă am observa numărul promoțiilor și repetenților de la școlile rurale în general și pe cel de la școlile urbane, am vedea că ieșele stau mai tot în aceeași raport. Putem zice dar: că dacă la orașe avem 12% absol-

1) Stat. an. 85—86 p. 70.

1) V. p. 46.

2) Comp. pag. 101—384 din stat. jud. Iași 77—86.

venți ai claselor primare, la sate vom avea numai 4°/_o. Așa dar ori cum am face, nu putem scoate de cât 12 cărturari la suta de muncitori tineri de aceeași vrîstă de prin orașe, și 4°/_o prin sate. Ce deosebire între acest număr de cărturari din civilizata Romănie (!) și numărul de cărturari de prin țerile apusene!³⁾

Numărul cărturarilor din popor, cel puțin prin sate, iese și mai mic de cât cum îl arată aceste cifre. Dacă s'ar duce cine-vă într'un sat, unde școala funcționează neîntrerupt de la 1864, și unde, după socoteala de mai sus, cel puțin 4°/_o au sfișit patru clase primare pe fie-care an, și decî ar trebui să se găsească un bunșor număr de tineri și însurăței cari să știe a ceti și scrie,— acel cine-vă va remînea înmărmurit cînd va constată că de abîea 5 sau 6 de toți, sînt în stare a sloveni! Acest trist adevăr iese emnoscut taturor acelora cari trăesc sau au trăit prin sate și s'ar putea dovedi cu cifre, dacă am avea la îndămină o statistică de numărul recruților cărturari.

Ast-feliu fiind lucrul, mi se pare că în privința culturei poporului stăm tot așa de prost ca și în trecut, cînd nu se auzise de *încățămînt obligatoriu și gratuit* și nici nu ieran școli așa de multe ca astă-zî. Ieu țin minte că în satul în care am crescut, ieran vre-o 15 țeranî de-o vrîstă cu tată-mîeu, cari ceteau destul de bine și chiar înțelegeau și tălmăceau: *biblieu, psaltireu, tîlcu evanghelielor* ș. a. cărți; pe cînd astă-zî în acela-și sat, în care școala funcționează de la 1864... , de abîea se găsesc vre-o 7—8 cari să poată ceti prost! Gustul cetitului chiar le lipsește cu totul: le iese groază să puie mîna pe carte.

Acest lucru iese tot cam așa și prin orașe. Aici se găsesc mulți fiî de negustori, funcționari etc, cari chiar dacă au ramas numai cu 4 clase primare, tot știu binișor a ceti și a scrie; dar aceasta se datorește une ori părinților acestor copii, cari nu-î lasă să părăsască cu totul cartea, și afară de aceasta și instrucți-ea căpătată prin orașe iese mai serioasă de cit cea de prin

3) În Angliea de abîea 29 de soldați di'ntr'o mie nu știu a scrie și ceti, sau 3°/_o. Vezi Rom. lib. din 26 Fevr. 88.

sate. Prin mahalale înse se găsesc destui cari după ce au sfinșit școala și au stat la plug cîți-vă ani, au uitat mult.

Din cele zise se poate vedea că alătura cu pătura superioară a populației noastre, care dacă nu iese așa de înaintată în cultură după cum se pretinde, dar cel puțin știe a citi și a scrie, se găsesc masele cele mari ale populației muncitoare, cari se află în cel mai mare întunec și ai căror copii ori nu văd de loc școala, ori dacă o văd se folosesc foarte puțin de dînsa. De aceea ar trebui să ne învățăm minte și să contenim cu laudele despre cultura noastră națională: înainte de-a ne impune datoria să civilizăm orientul Europei, după cum ne închipuim că sîntem meniți, să avem grijă de a cultiva masele populației țerei noastre, care nu se deosebește așa de mult de ale țerilor din răsărit; în loc de a ne închipui că învățămîntul nostru național merge pe calea cea mai bună, să observăm că iel iese de abia la început și că are nevoie de multă îngrijire pînă va apuca pe o cale mai netedă; în loc de a nemici legile ce încurajază pe ce-î ce sfinșesc cele 4 clase primare, să se facă și altele, ca ast-feliu prin toate mijloacele să lucrăm la propășirea învățămîntului primar.

Cei ce se aflau la cîrma instrucției publice pe timpul d-lui I. Brăteanu dădeau a înțelege că sînt încredințați despre decăderea învățămîntului primar și de trebuința de a se lua tot soiul de măsuri pentru ridicarea lui, căci ieată ce se zice în statistica Minist. Inst. pe 85—86 :

„Ori cari să fi fost cauzele de înapoiere pe calea culturii „intelectuale în care se află încă poporul nostru, se constată că „aproape toată populațiunea matură a satelor noastre, se află în- „tr'o completă ignoranță și că 81% iese în imposibilitatea de a „scăpa din lanțurile ruinătoare și rușinoase ale acestei ignoranțe „și o asemenea stare de lucruri iese incompatibilă cu starea de „astă-zî a progresului statelor și al omenirii, și că, prin urmarea „iea nu mai poate fi prelungită cu nici un preț. Statul întărziind „a șovai între urgența aducerei la îndeplinire a tuturor trebuințe- „lor instrucțiunii elementare și între teama de sacrificiile mate-

„riale ce ar necesita o asemenea radicală reformă, ar lipsi principalele sale chemări și prin aceasta ar expune, pe națiune la „prea mari și prea grele pericole¹⁾“! Din nenorocire, pe cînd la Minist. Instr. publice se vorbea cu atîta durere de inimă despre neștiința poporului și de jertfele ce-ar trebui făcute spre a ieși din această stare, președintele consiliului de miniștri, dl. I. Brăteanu, cerea camerilor desființarea articolului din legea recrutării, despre care am vorbit mai sus, singura încurajare pentru cei ce cu chiu cu vai sfîrșeau patru clase primare! Lucrul iese destul de poznaș, dar nu ne mai batem capul pentru a-l tîlmăci.

* * *

Dar cari sînt pricinile acestei stări de lucruri? Cercetînd de aproape vom vedea că ieie sînt de două feluri: unele cari fac ca numai 23% să poată urma la școală și altele cari fac ca și din aceștia numai 4% sau 5% să mai poată sloveni la cîți-va ani după sfîrșirea claselor primare. Voiî atinge în treacăt pe cele di'ntăiî, și mai pe urmă voiî strărui mai mult asupra celor de al doilea.

I. Pentru ce numai 23% din copiii pot urma la școală?

„Din cauză că obligativitatea învățămîntului a ramas scrisă „numai în lege“, respund toți acei ce sînt datorî a da lămuriri în această privință¹⁾. În adevăr în toate comunele rurale primariî înscriu de formă pe toți copii în vîrstă de școală la începutul anului; dar mai pe urmă își bat capul foarte puțin de a-i mai sili să meargă la școală, așa că în cele din urmă tot numai acei copii cari vor și cari pot urmează regulat. Aceasta se adeverește de toți acei ce au făcut dări de samă asupra instrucțiunei prim. rurale. În comunele urbane nepăsarea administrației iese și mai mare; aici acei copii, cari voesc, vin și se înscriu la școală, urmează cît vroesc, părăsesc școala cînd le place, fără ca in-

1) V. st. p. 56—57.

1) V. Alexandrini Stat. Jud. Iud. Iași p. 32 și 290.

stitutorii să aibă la îndămină mijloace de a-și sili să facă alt-feliu. Și aceasta se întâmplă în Iași, de unde urmează că prin celelalte orașe nu va fi mai bine.

Dar din ce pricină oare administrația nu aduce la îndeplinire legea? Dl Alexandrini se crede în drept a răspunde: „a fost cu neputință a aduce la îndeplinire obligativitatea legii din pricina lipsei de localuri, a lipsei de mobilier, și a îmbulzei prea mari de copii la un singur învățătoriu“¹⁾. Acest răspuns-scuză este repetit în toate dările de samă asupra instrucțiunii primare de prin județe; cu toate acestea nimic mai fără temei. În adevăr lipsa de localuri, de mobilier ș. c. l. sînt destul de simțite și numai din pricina acestora n'ar putea urma la școala 50% din copiii în vîrstă, după cum se dovedește cu statistica Miniștr. Instr. publ. pe 1887; dar tot aice se vede că avem localuri și mobilier și dascăli pentru 50% din copiii buni de școală. Iei bine, pentru ce nu-și dă osteneală administrația ca măcar pe acești 50% să-i aducă la școală, ca măcar localurile ce avem să fie bine populate și dascălii cîți sînt să nu șadă degeaba? Atunci am fi avut 50% cari să urmeze la școală, iar nu 23%, ceea ce nu este tot una! De aici se vede că nu lipsa de localuri și mobilier a făcut pe administrație să lese școala pustie, ci nepăsarea sa cătră această lege, ca și cătră multe altele²⁾; iar dacă nu s'ar fi găsit păriuți bine-voitori și cărorora să le dea mîna a-și trimete copiii la școală de buna voiea lor, fără îndoială că aste școli ar fi astă-zî și mai despopulate. Și din contra, dacă numărul locuitorilor de acest feliu ar fi fost mai mare, și numărul școlărilor ar fi trecut de 23%, chiar așa, fără amestecul administrației. De aice vedem că trebuie să lăsăm de o cam dată administrația la o parte, cu negligența ieii cu tot, și să ne punem întrebarea următoare: pentru ce nu și-au trimes copii la școală toți locuitorii țerei după cum au făcut acei ce au dat școalei populația de 23%? Sau dacă apucase a-și da la școală de ce nu i-au lăsat să urmeze? Răspunsul este ușor de dat:

1) V. Stat. jud. Iași p. 32 și 290

2) Vezi și Conf. reviz. școl. din 83 p. 15

Să cercetăm pe rînd aceste pricini cari au contribuit la despopularea școalei.

Serăcicia populațiunei iese pricina cea di'ntăiū și cea mai de căpetenie și singură ȳea ȳeste în stare a opri pe toți cei 80% de copii de a urma la școală, cu toate că mai sînt și altele. Revi-zorii școlari încă în anul 1881 au spus'o ministerului Instr. de pe atuncî: „Una din cauzele, care se opune la popularea școalei zic „ȳei, și la regulata frequentare a elevilor, ȳeste serăcicia! A nega „aceasta, ȳeste a nega realitatea lucrurilor“¹⁾.

Dacă acest adevăr n'a fost crezut de cîrmuirea de pe atuncia sau dacă i-a venit mai îndămină să se facă a nu crede, căci *liberalii* nici astă-zî nu vrau să recunoscă reul, apoi cred că nu trebuie multă bătaie de cap pentru a dovedi aceasta. Cele ce s'au întîmplat în anii din urmă în această țară vorbesc de ajuns. Marea mulțime a țeraurilor și a muncitorilor de prin mahalale orașelor au ajuns, ca să nu zic că au fost totdeauna, așa de seraci, în cît n'au nici un chip de a-și îmbrăcă pentru ȳearnă copiii și să le cumpere cărțile trebuincioase, pentru ca în urmă să poată urmă la școală. Cei mai mulți copii stau toată ȳearna pe cuptoriū, numai în cămeșuică și desculți și prin urmare, ȳeată de ce nu pot urma la școala la vreme de ȳearnă.

Indată ce se desprimăvărează, acești copii sînt scoși de după horn și puși la tot soiul de trebî, precum: la păscut vitele, la arat, la prășit, la secere ș. a. unde după puterile lor, caută a ajuta pe părinți. Așa dar, de la topirea omătului și până la cădere-luī, necontenit sînt ocupați, și deci ȳeară-și în neputința de a urmă la școală. În privința întrebuițării copiilor la muncă peste puterile lor, mi se pare că stăm mai reu de cît Angliea ș. a. țeri, și de aceea și generația tînără de astă-zî ȳeste așa de chireită. Populația muucitoare împinsă de serăcicie, nu numai că nu se poate gîndi la nenorocirea ce ar naște din neștiința de carte a copiilor, dar îi nenorocește chiar și trupește punîndu-i la trebî

1) V. Conf. reviz. scol. din 1881.

peste puterile lor; cu toate acestea judecînd drept, trebuie să mărturisim că în starea de acum țeranul nu are cum face alt-feliu.

În adevăr ori-cît de mic ajutoriū ar aduce părintelui de familie un copil, tot iese un folos, de oare-ce nici omul în vîrstă nu cîștigă așa strașnic. Țeranul muncind cu femeea și copiii de abia cîștigă pe vară 50 sau 60 de franci; ȋear dacā i s'ar lua copiii, n'ar cîștiga nici atita. De aceea mă mîier de ce autorii statisticeii Minist. Instr. pe 85—86 zic cā: „se exagerează peste măsura foloasele ce sāteanul poate trage din munca copiilor în etate de școală . . . 1)“; cāci un copil pāscînd boii tatāsău într'o varā, sp. es. ȋi aduce folos de vr'o 20 franci cel puțin și aceasta ȋeste foarte mult; decī nu se exagerează nemica. Dar autorii statisticeii zic mai la vale, tot în acela-și loc: „pārinții cari ar pretinde de la copii lucruri peste puterile lor, ar trebui sā fie pedepsiți ca și acei ce pun la plug și la ham vite tinere. etc.“ Māsura ni se pare nemerită, deși din cele ce-am aratat mai sus, s'a putut vedea cā țeranul, așa cum ȋeste, n'are cum face alt-feliu, și de aceea ar trebui mai mult compătimit de cît pedepsit.

Cu toate acestea n'avem ȋncotro. De aceea și în privința țeranilor nu putem face alt-feliu: știm cā are sā-ȋ cam doară și are sā le fie destul de greu fārā ajutoriul copiilor; dar trebuie sā facem ce-vā pentru a scāpā viitoriul. De cît un lucru: *trebuie sā ȋncepem de unde trebuie și sā scoatem reul din rādācinā*. Cu aite cuvinte trebuie sā vedem dacā numai țeraniī sînt de vinā pentru nenorocirea copiilor sau și alții, ziși, mai cu cap de cît dînșii. Și punȋndu-ne aceastā ȋntrebare ȋndatā dām cu mintea peste *proprietari, arendași și primari*, cari în cea mai mare parte sînt adevārați vinovați pentru cele ce se ȋntimplā. Țeranul n'ar fi nevoit sā ȋntrebuinȋeze pe copii la lucru, dacā n'ar fi despoiat așa de neomenește.

ȋei fac pe țerani sā munceascā din zori de ziuā și pānā în

1). Statist. 85—86 p. 38.

noapte aproape pe nemică; Iei îl fac să-și lase ogorul nelucrat, ca pe urmă să n'aibă copiii ce mânca și așa să fie nevoit a se înglodă în datorii pe ani înaintea etc.; cu alte cuvinte Iei îl fac pe țeran să muncească cu copii cu tot și abiea s' o țiră de a-zî pe mine. Cine nu știe că primarii de prin comunele rurale au ajuns adevărați feciori boierești și că Iei, di'mpreună cu stăpînii lor, rîdică pe țeranii cu copii tot și-i trimet pe tarlalele boierești în tot timpul verei? Iei nu cruță măcar pe copiii mai mici de 12 ani! Intrebați pe învățătorii de prin sate, ce dice cutare primarii, cînd i se cere să trimată copiii la școală? Ori care vă va spune că primarele vorbește cam așa: „Dă, ce să fac? Dacă „boierul are nevoie de băieți pentru plug ș. c. l., cum să i-i „Ieau? Vraî să se supere? Fă și d-ta cum vei putea!“ Ieată cari sînt vinovații cei mari și de aice trebuie început. Neîngrijirea administrației în cea mai mare parte se explică așa: nu lipsa totală de localuri, mobilier ș. c. l. a făcut pe cei în drept să nu silească pe copii ca să urmeze la școală, după cum zice legea, ci frica de a nu strică hatrul bogătașilor, cari au nevoie până și de brațele frageților copii.

Aceasta înse nu se spune de nimene în nici o dare de samă, fiind-că nu le dă mîna: și mă mir cum revizorii scolarî au îndrăznit a o spune în conferința de la 81. În adevăr ieată ce zice Iei în această privință: „Se știe că primarii și cei cari compun „consiliile comunale, în cele mai multe cazuri, nu sînt la înăl- „șimea misiunii lor . . . . Unii proprietari și arendași au dat a- „dese-orî probe, că sînt în contra întinderii instrucțiunii prin „comunele rurale, conduși fiind de interese egoiste: Iei mai tot „deanna fac cauză comună cu consiliile comunale pentru despopu- „larea și chiar desființarea școalelor de prin comunele în cari se „găsesc!“ Prin urmarea să se noteze bine, că astea sînt zise de niște funcționarii oficiali și într'un raport oficial tocmai din 1881 și deci să nu ni se spuie că exagerăm ori vorbim în dodii! Dacă de la 81 în coace n'au avut cei de la cîrmuire timp să se gîndească la ast-feliu de lucruri, ar trebui ca măcar de-acum să înceapă

a se gîndi la îndreptarea unei stări de lucruri, care nu ne poate duce de cît la pleire.

1). *Să se puie capăt serăciei populației prin împărțirea cît mai în grabă a moșilor statului.* Deși nu ne amăgim singuri asupra bogăției ce are să vie pe capul țeranului din aplicarea acestei legi, totu-și de o cam dată, sîntem siguri, iea va aduce mult bine atît nației, cît și țeranului în special. Țeranii ajunseseră a plăti cîte 60 și 100 fr, falcea de loc, lucru spăimîntătoriu pentru o țară unde iese așa de mult pămînt de hrană și unde tocmai acei ce-l vindeau țeranilor, îl luau de la stat cu 10 fr. falcea une-orî! Țeranul dar trebuie să muncească, nu numai cu copii cu tot, dar dacă s'ar putea și cu tată-său din groapă, pentru a-și putea plăti locuî, a-și face boîerescul ș. c. l. și a-î mai rămînea și luî o bucată de mămăligă! Plătind înse pămîntul cîte 20 fr. falcea, de pildă, iel se va simți foarte mult ușurat și de o cam dată i se va părea că iese pe altă lume. Deci din capul locului va dispărea una din pricinile cele mari cari-l sileau a în-trebuința și copiii la muncă, etc.

2). *Să se puie o stavilă, și cît mai în grabă, abuzurilor bogătașilor și administrației.*

A se mai lăsa muncitorii în starea de astă-zî, cînd unul produce cel puțin de 5 orî mai mult de cît îi trebuie, și la urmă nu iese nici ceea ce î-ar fi fie-ajuns pentru vieață, ar însemna a ocroti pe cei ce desbracă ziua mare. Și cînd țeranul va fi pus în stare să-și cîștige singur iel și cu femeea cele trebuincioase, atunci fără îndoială că nu va mai avea nevoie să mai puie și copiii la muncă peste puterile lor.

3). *Să se facă o lege prin care să se pedepsască aspru a-cei ce ar puie la trebî grele copii mai mici de 14 ani, adecă de acei ce trebuie să urmeze la școală.*

Să înțelege că nu va fi oprit nimene de a trimete un ast-feliu de copil ca să aducă o cofiță cu apă, sau după un vițel; dar aceste trebî sînt tare departe de cele la cari îi pun a-zî. Statul trebuie să facă această lege numai de cît. Se crede în-

drept a lua fiul muncitoriului la vîrsta de 21 de ani, adevă toc-mai atunci cînd ie mai bun de muncă și a-l ținea în oaste sau a-l duce în război, trebuie deci măcar să ocrotească acești membri ai nației, atunci cînd sînt tineri și au nevoie de dezvoltare trupească și sufletească.

Această măsură poate fi înscrisă chiar în legea instrucțiunei, după cum iese și în alte țeri.

În adevăr iată cite-va articole din legea instrucțiunei din Alsacia-Lorena, după ocuparea acestor provincii de Germani:

„Art. 3. Copiii ținuți a frecuenta școala nu pot fi întrebuințați la lucru în fabrici de cît după aprobarea autorității școlare: amăruntelile se vor hotări prin lege“. Deosebirea iese, că noi cerem a nu fi întrebuințați de loc!

„Art. 4. Reprezentanții legali ai unui copil, cari nu-l vor constringe a urma la școală, conf. prescripțiunilor acestei legi vor fi pedepsiți cu *avertisment oficial*, cu *amendă*, chiar *arest de opt zile cel mult*“¹⁾. Tot cam așa iese și în Franția²⁾.

Cu ast-feliu de măsură credem că școala se va popula numai de cît; dar să nu uităm că toate pedepsele să fie bine chibzuite, și drept aplicate. Atît în Franția, cît și în Germania, după ce un elev a făcut vr'o două sau trei absențe sp. ex., se dă mai întăi *avertismentul*; dacă lucrul nu se îndreaptă, cel cu copilul iese chemat în fața autorităților spre a se îndrepta și numai după acestea urmează *darea în judecată* și *amendarea* sau *areștarea*. Pe la noi înse se întimplă de multe ori de vezi primari cari își aduc aminte de instrucție numai atunci cînd vrau să-și bată joc de vr'un biet locuitoriu sau se îmbogăți casa comunei. Aceștia trebuie pedepsiți aspru.

4) *Să se iewă măsuri nemerite ca toți copiii în vîrstă să fie înscriși chiar de la începutul anului.*

În comunele rurale aceasta se poate face foarte ușor; iewar

1) V. Programme normal d'enseignement pour les écoles primaires allemandes de l'Alsace-Lorraine p. 4.

2) V. Anuarul Minist. Instr. an 83 p. 479.

în comunele urbane lnerul iese mai greu din pricină că populația este mai numeroasă și se face mare încurcătură ce cei ce mor, cu cei ai căror părinți se strămută d'într'o parte a orașului în alta etc. Aice măsura cea mai nemerită nu poate fi de cît de a face un recensiment pentru copiii ajunși în vîrstă de școală întocmai cum se face pentru tinerii ajunși în vîrstă de a fi luați în armată. Cel puțin primăria din Iași n'a putut să ne deie nici o dată lămuriri în privința copiilor buni de școală și singură această măsură propusă de mine verbal a fost primită ca bună dar nu s'a aplicat încă.

Ieată măsurile ce trebuie de luat de guvern pentru a face din obligativitatea legii ce-vă real, iear nu o literă moartă, cum a fost până acum. Cu măsuri propuse de unii și alții în deosebite dări de samă, vom merge mult și bine cu școalele pustii. Pentru a îmbunătăți starea școalelor și a asigura instrucțiunei primare o prosperare mai sigură, este de nevoie a îmbunătăți starea economică a populației și a-i asigura bunul traiu, alt-feliu nu se poate; și statul trebuie să o facă, dacă nu voeste nu numai a pierde mulțime de bani cu întreținerea unor școli pustii și ne-productive, dar și dacă nu voeste să ducă națiunea pe calea pierii, de oare-ce ar lăsa-o a se degenera și a se înămolii în ignoranță din zi în zi.

Cele zise până aici sînt bune pentru a îndreptă starea celor mai multe din școalele de a-zi; dar pentru ca aste măsuri să poata fi de folos întregii țeri mai trebuie ce-vă. Mai întăiștim cu toții și am citat mai sus statistica an 1877, care ne arată că nu avem școli de cît pentru 50% din copiii buni de școală. *Statul trebuie să se îngrijască spre a face școli ori-unde ar fi nevoie, căci alt-feliu cum ai putea aplică legea unor locuitori cari nu-și trimet copiii la școală din pricină că nu o au? Apoi nu mai este chestia cotunelor megieșe cu cea în care se află școala. Aice ieară-și trebuie căutat un leac; căci de alt-feliu copiii de prin a-cele cotune nu vor putea veni la școală la vreme de iearnă, fără a fi expuși la mari primejdii. De o cam dată altă mai nemerit nu*

se poate face de cît de a pune la dispoziția unor ast-feliu de copii o odaie mare și îndestulătoare, pentru toată săptămîna și dacă se poate și un om care să le ajute la facerea mîncărei, și așa ției să aibă adăpost, căldură și lumină măcar, remîind a-și aduce mîncarea pentru fie-care săptămîna de a casă în traistă. Se înțelege că țieste o măsură și mai bună care a început a se pune în lucrare pe ațurea: ție vorba să se dea copiilor pe cari-ți silești să urmeze la școală cărți, straie și hrană, cum se dă la soldați. Orî cum nașiea are cel puțin tot atita nevoie de oameni luminați: cît și de militari.

(va urma)

I. TUFESCU

NOTIȚE DE ALE LUI LAMBRIOR.

(la *Cartea de citire*)

Prepoziția *a* în limba veche: odânăoară iarăși miarse în pădure *a* liamne cu asânulă f. 26 p. II Dosoteiu V. Sfinților; eșindă a vânatū vādu un cerbū Dosof. V. Sfi 22 p. II.

La pag. XIII

perextra=preste—preste.

Alătura cu *coardă* acuz există și nom. *Cordea* cu accentul pe *o*; însă numai ca nume propriu.

La pag. XVI.

Subst. terminate la înmulțit în *ă* străine și romane: topor—topoară.

În cronica lui Zilot Românul (din Valahia) se află *cară* (Vezi Columna lui Traian p. 537, 538, No. 10—12 din 1802). Cu toate aceste *picior-picioare*.

Observăm că în cronica lui Zilot se găsește și *picere*:

Care avea feciori, avea vr'o mîngiere

Iar care nu avea, vai d'ale ei *picere*!

Și mai jos pe aceeași pagină:

De are dor la cap, el spune la *picioare*
rimînd cu *doare*

Pag. XVII

dolor=dor

dolorem=duroare (în cărțile vechi).

Pag. XVIII

In cronica lui Zilot Românul se găsește dor cu înțeles de durere :

Toamnă ne-am semuit cu un bolnav când zace :
De boală zăpăcit, el nu știe ce face
Pe care de-l întrebi să-ți spue unde-l doare,
De are dor la cap, el spune la picioare.

(Columna lui Traian No. 10—12 din 1882).

Pag. XIX

In manuscriptul din British Museum din 1574 (vezi Columna lui Traian de Dl Hasden No. 2 din 1882 p. 83) hrancei, casei, judecatei (idem p. 84), fâmeiei lui, fetei (p. 83), pléveei (p. 84), fetei (p. 85).

Pag. XX

In manuscriptul românesc aflătoriu la London în British Museum (vezi Columna lui Traian No. 2 p. 78) avem regulat *lu* înaintea unei vocale: lu Is. Hs., lu Iosif, și *lui* înaintea consoanelor: stéoa lui spre răsărit, a lui cetate (p. 82). Cu toate că găsim și: lui Iacov p. 84.

Pag. XXIII

Tot asemenea: port—purtăm, pot—putem, sbor—sburăm, joc—jucăm, mer—murim, însor—însurăm, cos—cusut, torn—turnăm.

Pag. XXIV

Tot asemenea: coc—coceam, store—storceam, scot—scoteam, înnot—înnotăm, înnod—înnodăm, cunosc—cunoaștem, acopăr—acoperim, voiu—voim, torc—torsei, sorb—sorbim, rod—rosei, plouă—plouat.

așa sînt:

cule (colloco—colco)—culeăm.

gust (gŭsto cf. port. *gosto*, prov. *gost*, fr. *goût*, cari probează lat pop. *gosto*, deși it. *gusto*, esp. *gusto*).

curg—cur (cŭrro it. *córrere*, cat. esp. port. *correr*, prov. *corir*, vfr. *corre*, nfr. *courir*).

1) *Fără a se pronunța, în actual*

îmbuc (imbūcco cf. it. imboccare, esp. port. embocar, fr. emboucher).

discult (auscŭlto cf. it. ascoltare, cat. escoltar, prov. escotar, vfr. escolter, nfr. écouter, deși spaniol escuchar, port. escutar).

sufiu (sŭfflo cf. it. sofiare, nesp. soplar, port. soprar, fr. souffler).

spure (expŭrco (porcus) cf. it. sporcare, esp. emporcar).

scurt—*scurtez* (cŭrto cf. it. scortare, esp. port. cortar prov. escortar fr. écourter).

număr (nŭmero).

mușc (morsico—are).

mulg (mŭlgeo cf. lomb. molg, piem. monse, prov. molser).

Pag. XXVI

Eu nu pricepia Dosoteiŭ V, Sf. p. 83

Mă rugă ibid.

Pag. XXVIII

În viețile sfinților de Dosoteiu p. 70 avem :

și decăi vădumŭ cădumŭ la pământŭ și ne rugămŭ.

Pag. XXIX

Fermele *petrecum* și *văzum* într'o cronică munten. de la începutul acestui veac. Vezi Columna lui Traian No. 4—5. 1882 p. 275 (versuri) id. p. 276.

Pag. XXXIV.

Cuvintele și prin atragerea accentului datorită analogiei, le-a șters.

Pag. XXXIX.

Di Hasdeu în Columna lui Traian No. 10—12 din 1882 p. 544—553, analizând formele *creștet* și *urzică*, pe care le numește etimologii populare din epoca formațiunii limbei romine“ ca-și cum ar fi fost o epocă cînd s'au format limba romînă!!!! zice că forma *urtica* a devenit *urdica* sub influința verbului *ordiri* pe întăiul plan, și sub influința dacicului *δov* (urzică) pe al doilea plan.

Pag. XL.

Cuvîntul romînesc *părîngă* provine din *palanga* (Phalangae, φαλαγγες), a căria imagine se vede pe columna lui Traian (vezi Dictionnaire des antiquités romaines et grecques par Rich trad fr.

de M. Cheruel p. 479) Etimologia Cihac din cehul *paroh* (pointe),
cr. serb *parog*, n'are nici un temeiū.

Pag. XLI.

Meso-latinul: *Moriment* di'ntr'o inscripțiune din (Tomasehek,
zur Kunde der Haemus-Halbiusel, Wien p. 55 din 1882) *mori-*
ment ar fi o etimologie pop. pentru *monumentum* vezi Hasden
Columna I. Traian No. 10—12 din 1882.

Pag. XLII.

grianda=grindă	peluină (absinthium)=pelin
potiiongū=potiŋg	asl. sūyionzūcū=vīnzoc (faseic)
grianda=grindă (grindeiū)	Miklosich die sl. el. p. 18
	ngr. <i>δραμών</i> : (grand erible) dīrmoiū.

Pag. XLIV.

rus. peklo (souffre brulant), ceh. peklo, ns. pekla=piclă???
tot de aice *păcura* și nu din *picula* ce are i lung?

Pag. L. BCU Cluj / Central University Library Cluj
caloperū=calapăr (balsamita vulgaris)
mēzga, serb. mezga (succus arboris)=māzgă—mīzgă.
omesti, ometon=omăt, pl. omeți

pavīaza=pavază (it. pavere, sp. pavés, f. pavois)
atone peharū, serb. pehar—păhar, pahar.

Pag. LI.

podūbélū=podbal (tussilago farfara)

Pag. LIV.

Grec. mod. καλτζοδέλα—calțavetă.

Pag. LVI.

nal. cr. serb. ralica (citește ralița) aratrum=răliță.

Cihac p. 190 dă pentru *mătură* vsl. *metla* (virga), serb, *metla*
(balai), pentru aceasta ar trebui intercalarea lui *u*. Bréal în Mé-
moires de la société de linguistique de Paris I fasciculă T. Veme
1882, p. 32 esplicînd cuvîntul *metellus* zice că acest cuvînt pre-
supune o formă mai veche *metulus*, format din *metere*, moissoner,
după cum *bibulus* din bibere. Oare femen *metula* să nu fi dat mai
de grabă *mătură*?

Nicoară într'un doc. de la Mateiū Basar. 1634, Revista pentru istorie, arheolog. și filolog. Tocilescu I. p. 184.

Nikoră inscripția talerutului de aur al prințului rus Cholmski. Vezi Revista p. ist. etc. etc. Tocilescu p. 243.

Pag. LVII.

rüssins—roș; rușire—rușine.

Pag. LIX.

jleab—jgleab—jghiab v. Cihac.

D-l Hasdeu în Columna lui Traian No. 10—12 din 1882, derivă cuvîntul *ghioagă* din lat. *clavus* fem. *clava*, popular *clovus—clova*, *clobus—cloba*. (ca probă de schimbarea lui *a* în *o* se aduce it. *chivo*, germ. *cholbo*, modern *kolbe*, englez *club* [măciucă]). Pentru schimbarea lui *b* în *g* aduce: *naevus—negū*, *favulus—fagur*, *nebula—negură*, *rubus—rug* (it *rovo* și *rogo*). Apoi *chi* s'a schimbat în *ghi* sub influința lui *gă* final.

Pag. LX.

La rîndul:

Gr. mod. *κοπελι*=copil, plur copii adauge (*origina cuvînt necunos.*)

Pag. LXXI.

„optimo socio“ inscript. de la Troesmis. v. revista Tocilescu I p. 111.

Pag. 1.

vsl. *tükümä*=*aequalis*, pîr. (Hongrie) *tokma*=accord, mag. *tokma*=accord.

magyar. *socoté*=jeton, marque, *szocotálni* (magy) =compter.

vsl. *poronciti*=commendari (obs. porînci p. 1).

vsl. *vreama*=tempus.

vsl. *dostoinikū*=dignus (sch. lui *do* în *de*, adică înlocuirea prin prepoz.)

turc. vulg. *Hazna*=trésor.

vsl. *rodū*=partus, genus, generatio; *roditi*=generare.

vsl. *mlatiti*=triturare, *îmblăti*.

magy. *lakni*=habiter; *lakas*=habitation.

Pag. 2.

La rîndul 16 între *sută* și *pre* lipsesc cuvintele și o *sută*.

vsl. *goniti*=pellere, *izgoniti*=ejicere, *otŭgoniti*=abigere.
 vsl. cr. serb. *ŭivina*=animal, din vech. slv. *ŭivŭ*=vivid. *jiti*=pa-
 scere, vivere, vsl. *jito*=fructus; de aici *ŭitniŭă*, *ŭitariu*.

vsl. *vraŭba*=haine mortelle.
 roman *pic*=pointe; *piccare*, *pique*.

vsl. *sŭto*=centum.

vsl. *narodŭ*=nărod=norod.

Pag. 3.

în loc de 1751 pune 1571.

Pag. 4.

magyar *porkolab*=châtelain, prévôt.

polgar=pŭrgar, nhall. *burggraf*.

vsl. *trŭgŭ*=trŭg (forum), *trŭgoviŭte* (forum).

vsl. *ŭaliti*=a *ŭeli*, de unde o formaŭiune *ŭelui*=se plaindre.

λείψις=lipsă

vsl. *nevolja*=nevoie

vsl. *hrana*=hrană

alb. *moŭŭim*=âgê=moŭ

vsl. *treaba*=negotium

găsi? necunoscut Cihac p. 717 alb. *ghjeig*?

vsl. *kosa* (falx), *kosori*=cosor

it. *scorza*, cat. *escorsa*, prov. *escorsa*, f. *écorce*, *cortex-cis*, *corte-*
cia—*cortcia*—*corcia*

*ca*trou=contra ubi

ta=ea, cînd nu este un *i* înainte-î

na=ia, cînd este un *i* înainte-î

ier=ă și î

ier cîte o dată este întrebuiŭat ea în alf. chirilic adică cu
 valoarea de *ŭ*; mersŭ, zicîndŭ

de în=din

o=o (pron. *illam*) regulat.

o=ŭbi

o=una

fost regulat(s)

vărtos (1)

doisprăzece (1)

lŭr

} în colŭ regulat o.

Pag. 5.

μαρτυρας (témoin) = martur, μαρτυρία = mărturie, μαρτυρέω ω, aor.
μαρτυρησα

Gr. m. βάζω, βάζω = mettre, placer = a băga?

vsl. *boljarŭ* = boiar = boier.

lat. *masticare* = mesteca

funași = proprietari ale cărora funi de pământ se învecinau.
Fune, o măsură agricolă, de unde *funaș*. După un hrisov a lui Alexandru vodă Mircea din April 1572 *funea* este o măsură de 12 stinjeni Vezi C. d. B. I. p. 61.

ung. *megyes* = megiaș.

La versetul 10 îndreaptă mărtirisit în loc de mărturisit cum Ieră.

Pag. 6.

vsl. *koliba* (tugurium) = colibă.

vsl. *peciati* = sigillum = pecete.

vsl. *ispisŭ*, *zapisŭ* = libellus, *scripisesco* (scribe, pisati).

vsl. *otici* (pater) *oticinŭ* (patris), *oticina* = patrimonium.

vsl. *glota* = turba, pol. *holota*, glod? Cihac p. 122.

di in = din [regulat]

ier = î, ă

ietî = ea

iens și ia = ia după i

ω numai în vorbe străine

} Observăm că arhaismele ce înfățișază pe ici pe colea pe ă precum vîndutu, datu, plătitu, sculatu, cîndu, etc. nu înfățișază pe u nici o dată după art. d. e. nepotul, micul etc.

Pag. 7.

vsl. *glŭkŭ* = sonitus, bulb. glŭci — faire du bruit.

vsl. *banŭ*, pol. ceh. croat. vsl. serb. *ban*.

magyar. *ban* = dignitas apud Servos, Hungaros (Du Cange).

Pol. *ban* = monnaie. Socot că vine de la *ban* demnitate. Persanu

bân = prince vezi Mémoires d. la s. de ling. fasc. I, T. V, p. 38.

vsl. *platiti* = solve = a plăti.

sl. *selište* = endroit où un village a existé = siliște v. Cihac p. 323

it. *marcio*, dialect. *marzo*, marț; în „lingua franca“ așa numită din porturile turcești: *mârç*, de unde românescul *mîrț* — *mirți*.

vsl. iskaljati=inquinare (salir, souiller, tacher)

carii scriu=pe cari-i scriu.

Gr. σώζω (aor εσωσα) (sauver, arriver, bulg. sosa e venir, alb. sos=finir, arriver).

Pag. 18.

Gr. m. μοναστήρ, vsl. monasteryi.

vsl. oblasti=obladon=imperare, oblăduire, vladî=potestas. vladyka=dominus, dux. In romîn vladnic=considerabil. Cuv. vine din got. *valdan*, nhal. *walten* v. Cihac II p. 220.

vsl. *pîreti*=contendere, *priči*=advocatus, pora (jurgium)=pîră.

vsl. *veakŭ*=veac=vac.

gr. mod. χαρτί=hîrtie.

z=ă și î; ω=una; ῥ=eu; ruda=familie; aiastă alătura cu *accastă*, a *pîri*, o *pîră* ea=îetî.

La versetul 9 pag. 8 lipsește cuv. hîrtii între *cești* și *a*.

Pag. 19.

vsl. *rabŭ*, *robŭ*=servus, Diez apropie acest cuvînt de got. bi=rău-bôn, nh. all. rauben (piller) [Cihac II p. 316]. Cuvîntul există și în celelalte limbi romanice: prov. *rauba* it; *roba*, fr. *robe* (effets en général) m. lat. *rauba*, *roba*=butin, *depouille*.

ex-per-lavare=spăla.

en=en=plenu, vehe, mené.

ě lat.=ie=i: virmi, miu,

Nediftongarea lui o: morte, toote, Toderu.

Deosebire între să și se: *să*, *se*, foarte regulată.

îer=ă și î.

de+lit în=den

vsl. poménă=pomână.

vsl. sluga=slugă, *slujiti*=sluji, *slușati*=auscultare cf. *poslușnic*.
slujba=slujbî.

vsl. *popŭ*=pop, popă.

βλαστημῶ=blastăm.

Pag. 10.

litera ia=ea în cartea și cartea, (cu îetî) prin urmare nu se distinge între lit. Ia și îetî ca în alte texturi.

și a tot săborul=dativ cu a.

ἡγούμενος=abbé, în text scris cu e egumăn; ceia ce arată vechimea
introducerii vorbei, apoi μσ=ură.

vsl. sūborŭ (concilium) săbor=sobor, legea lui o neîntonat.

vsl. blato, alb. baltē, magy baltă etc. pentru ce=pentru că:

Pag. 11.

vsl. kljucarŭ (cet. clīnciār)=claviger, clenciu (vsl. klenciatŭ=in
clinari) fr. clīnche (?).

alb. bouzē=buză.

καλέγγος=calugăr

magy. vam=donane; vāmos=vameș.

vsl. oprēti—opron=sistere; zaprēti=claudere, poprēti=fulcire în
loc de podŭprēti.

Pag. 12.

vsl. boljarŭ=boljarinŭ=optimatum unus.

it. zenzara, esp. zenzalo, vfr. ciucelle, alb. tsintsair=cousin.
pentru ce=pentru că.

vsl. banja=baie.

Pag. 13.

vsl. boŭ=flagellum, pugna; razboŭ=latrocinium.

vsl. voŭnikŭ=milés.

vsl. viteanz=heros, viteanjti=superare, nsl. cr. vitez=chevalier,
magy vitéz=guerrier.

magy. mesterség=art, métier=meșterșug.

vsl. voda=dux, vojevoda=bellidux

magyar. bér (gage, cens, loyer, birui=avoir la puissance=com. bir,
beruè, biró=birău (propriétaire, juge).

vsl. dajda=datio, muŭts=dajdie.

vsl. vŭzduhŭ=aer, vŭzduh.

ture. kandjar=hangăr (sorte de poignărd); spre=asupra.

Pag. 14.

vsl. korabl (navis du ngr. κάρβος, sorte de vaisseau)=corabie.

vsl. krali (rex)=craiu; kraliŭ=crăișă.

vsl. hvala (laus)=fală, bulg. falŭ, serb. fala.

- vsl. *tŭcŭma* = aequalis, pŭr. sau ruten (de Hongrie) tokma = accord, tokmytysa = faire accord
- vgr. $\pi\lambda\acute{\alpha}\tau\eta$, provia: ceh. plát (lame), pyns. platy = cuirasse, lit. platŭs, rom. *platușă*
- it. polire (f. polir) lat. polio, ire, vi, itum = polei.
- ceh, klipiti, klepiti (abaissler), klapati (abaissler), klapati (s'abattre), klapa (ce qui s'élève et s'abaisse, paupière). Pŭr. klěpati ôcima = cligner des yeux.
- Gr. $\sigma\acute{\omega}\zeta\omega$ (aor $\xi\sigma\omega\tau\alpha$) sauver, arriver, bulg. sosa = venir, alb. sos = finir, arriver.
- vsl. *paziti* (attendere) paziti sen (cavere), cv. serb. paziti = faire attention, rom. *a păzi*.
- vsl. *sŭvada* (contentio) = sfada (din cauza lui s surd).
- vsl. *goniti* (pellere), *izgonŭ* (expulsio), *otŭgoniti* (abigere), *pogonŭ* (persecutio), *pogon?*
- vsl. *dobyti* — dobondon (adipisci) a dobŭndi.
- it. esp. *velo* (lat. velum), alb — vĕla, vom vĕl. ary Cluj
- vsl. *valŭ* = unda, *valiti* (volvere), *provaliti* (devoxsere), *navaliti* (s. jeter), *a ĩnvĕlui* (fondre sur)

Pag 15.

- vsl. *sŭvĕtŭ* (consilium) = sfat (din cauza lu s surd).
- vsl. *skompŭ* (avarus, parcus) ar fi trebuit sã dea scĕmp dar sub influința ceh. *skoupiti*, serb. *scupac*, lit. *skŭpaș* (avare) ĩ s'a schimbat ĩn u.
- vsl. *golŭ* (nudus) = gol.
- Gr. $\omega\phi\epsilon\lambda\omicron\varsigma$, mgr. $\phi\epsilon\lambda\omicron\varsigma$ = folos p. fãlos.
- vsl. *prașta* (funda) = praște, a ĩmprãștiã!
- vsl. *pușika* (sclopetum), rus. puška (canon), magy. puska (.fusil), alb. poușkĕ (fuorl). Slaviĭ l'au luat de la Germani: vhall, puhsã, buhsã, nhall. *bŭchse*, mlat. buxis, lat pyxis din gr. $\pi\acute{\omega}\xi\upsilon\varsigma$ = buis. Conf. romŭnful *bucșã* (boite de fer du moyeu de la roue).

Dupã cum faucon, fauconeau a devenit termen de artilerie, de asemenea vsl. *sokolŭ* (falco), rus. *sokolŭ* etc. a cãpãtat acelaș sens, forma *sãcãlãșele*, pare cã reprod. mãi curĭnd pe lit. *sakalas*.

vsl. *pustŭ* (desertus), *pustynĭnikŭ* (eremita), *napustiti*=immittere,
mittere.

vsl. *grai* (cantus), serb. *graja*=parole.

Pag. 19.

vsl. *našŭpŭ*=năsip (pulvis qui inspergitur)

vsl. *rasypŭ* (diripere).

kale faceți ce sue spre apuse=exaltez celui qui est monté sur
les cieux.

zeulŭ duce unii cu cugete în casă=Dieu fait habiter en famille
ceux qui étaient seuls

și scoate ferecații cu bărbăție=Il délivre ceux qui étaient enchaînés
și așa ce mânia ce viia înmormente=mais les rebelles demeurent
dans un désert.

Pag. 20.

viile tale viu întrinsu=ton troupeau s'y est tenu
zăpădeăștese în selomnŭ=Il devient blanc comme la neige din
du mont Isalmon.

că domnulŭ intra până încumplitŭ=y demeurera à jamais.
roate=cavalerie.

untunearecŭ=20,000.

prădatai prădare=tu as amené capti fs. les prisoniers
priitai darea în oameni=tu a pris les dons pour les distribuer entre
les hommes.

că cese protiveskuse întine=même entre les rebelles.

blagoslovitŭ domnulŭ, zio de zio=qui nous comble chaque jour de
ses biens.

periŭ creștetulŭ ce trecu în greșalele sale=celui qui marche dans
les vices.

vsl. *sŭvŭrșiti*=perficere.

vsl. *ljubiti*=a iubi (amare).

Pag. 21.

spre mijloc de feate timpînă=au milieu des j. filles qui jonaient
du tambour

domnulŭ de izvoarăle lu israilŭ = vous qui êtes de la source
d'Israël.

întremura=dominer

judicii iudeilor vlădicii lor (se sont ressemblés)

deîn besearca ta înerslim (dans ton temple) e zăprâteaște gadini-

lor (deîn trestie=reprime les bêtes sauvages des roseaux.
zbor (de) junci omeneshti=les veaux des peuples.

săinkiză arșii cu argintul=ceux qui sont parés des lames d'argent.
spre izraîl (mare frămseața lui (magnificence).

ținut=puissance.

Pag. 22.

și zisai, întoarcețivă fii oamenilor (en terre).

ca zi de eri ce trecu și straja nopței (et comme une veille dans
la nuit).

Pag. 123.

În viețele sf. Dosotei (p. 70) avem: *darde ascuțite*.

ibidem plural *dărđile*.

ibidem p. 82 *crisălă*

Și mai virtos leau scris (și) proloage să li să citească în
sfânta besearică să le auză creștinii să să folosască și să să pol-
zuiască din viața și petriacera lor (acia sfântă). Dosotei (pre-
doslovicia Vieților sfinților).

cu chiapteni Dos... V. sf. p. 2

durori griele ibid. p. 5

curundă

să minună și încrestă ibid. (Christus?) se făcu creștin?

și mă curteneaște la împăratul tău ibid.

(a face de curtean).

și pre îi deailăi=preces de ai lui. Dos. p. 6

și deacă vădu împăratul stăvărul și tăria gândului ei Dos. v.
sf. p. 7

și adăposta ibid.

de o strujia cu brînci de heră Dos. V. sf. p. 20

de cerceta pre toți Dos. V. sf. f. 2 p. II.

și giune curat f. 29 Dos. I V. sf.

și eu iam învitat pre toți preaceaștia asupra voastră V. sf. Dos. f. 28 p. II.

încălțatū cu *tălpălafe* de herū Dosoteiū V. sf. f. 22
 ce iani *blămațū* la marginea mării Dos. V. sf. f. 31.
 de *agiună* trei ȝfle nemîncatū Dos. V. sf. f. 31 p. II.
 șintorcîndusă la moșu său *să ertă dela dînsulū*.
 din mănăstire și eși de și află o peșteră Dos. V. sf. p. II.

Pag. 40.

vsl. *nevolja* = necessitas

voliti = a voi

vsl. *rendū* = ordo, gradus, natura = rînd

vsl. *vesti* = nuncijs, = *pověsti* = narratio = poveste.

vsl. *izvoditi* = aducere, extrahere, traducere.

izvodū = origo, exemplar.

gr. *πεῖρα* = indignatio, odium, pertinacia.

AL. LAMBRIOR :

NOTIȚE

Căldări de vapor și mașini de vapor în Prusia în anul 1888. După spusele ziarului „Zeitschrift des Kgl. preussischen statistischen Bureaus“, H. III și IV, 1888, numărul căldărilor de vapor și al mașinilor de vapor în Prusia a crescut precum urmează. Să se noteze că în această socoteală nu intră cele întrebuințate în marina militară sau pentru armată, precum nici locomotivele drumului de fier:

	la începutul anilor	1879:	1887:	1888
căldări stătătoare		32411	44207	45575
mașini „		28895	41736	43370
căldări mișcătoare și loșomobile		5536	10891	11571
căldări pentru corăbii		702	1408	1461
mașini „	”	623	1172	1246

Numărul căldărilor stătătoare a crescut deci de la 1879 cu 40,6%, al mașinilor stătătoare, cu 45,1%. Di'npotrivă al căldărilor mișcătoare, precum căldările și mașinele pentru corăbii, s'a înndoit.

Di'ntre provinciile Prusiei cel mai mare număr de căldări și de mașine cade pentru Prusia renană, a nune 10855 și 11014. Apoi vine Silezia cu 6953 și 6004, Vestfalia cu 6695 și 6463. Numărul cel mai mic îl are, afară de Hohenzollern, Prusia orientală cu 1139 și 887. Iear cît despre mașini mișcătoare Prusia renană cu 1435 le întrecută de Saxa (1630) și de Silezia (1550). Acoloă agricultura mai intensivă și mai extenzivă înlocu-este neîncetat munca animalelor și a oamenilor prin puterea mecanică a mașinelor.

(Die Neue Zeit 1889)

Bibliografie.

I. C. Istrati. *Anuarul laboratorului de chimie organică pe anul bugetar 1888—1889.* Vol. I cu o planșă chromo-litografiată. Un volum în 8° 211 pag. Tipo-litografia Eduard Wiegand, str. Covacî No. 14. 1889 București.

A. D. Xenopol. *Istoria Romînilor din Dacia Traiană* vol. II. *Istoria medie.* Partea I de la întemeierea țării romîne până la moartea lui Petru Rareș (cu o hartă). 1 vol. în 8° 588 pag. Tipo-litografia H. Goldner. str. Primăriei No. 17 1889 Iași.

S. I. Grosmann. *Dicționar German-Romîn* complet. o fasc. 16 pag. Tipo-litografia H. Goldner. 1889 Iași.

Zamfir Filotti. *Simon Licinski, banditul din Dobrogea.* 1 broș. în 16. pag. 61. (extrasă din „Românul“). Tip. „Românul“ V. C. A. Rosetti 1889 București.

Valerian George Negrescu. *Epidemiologie.* Mersul ultimelor epidemii de variolă în țară. 1. broș. în 8° pag. 48 (extrasă din „Progresul medical“). Tip. Curței Regale. 1889 București.

George Bibescu. *Romania la expozițiunea din Cămpul lui Marte.* 1 broș. în 8° 16 pag. Tip. J. Kugelman 1889 Paris.

Gr Crețu. *O nouă etimologie a numeralului românesc O.* 1 broș. în 4° 17 pag. (extras din Revista pentru Istorie, Archeologie și Philologie vol. VI, anul III) Tip. Academiei Române. 1889 București.

Ilie Geogescu. *Cursă de aritmetică elementară pentru*

școalele primare. 1 vol. în 8° 200 pag. Tip. Dim. Gheorghiu,—
Lucrători Asociați, str. Ipsilant No. 10. 1889 Iași.

I. P. Florantin și N. D. Arbore. *Aritmetica elementară*,
partea a 5-a pentru clasa a II-a primară, după cele mai nouă
procedări (Diesterweg, Moenic, Zaehring, Ducotterd, Leyssenne
etc.) 1 vol. în 8° III, 132 pag. Tip. D. Gheorghiu,—Lucrători A-
sociați. 1889 Iași.

P. Poni. *Analiza chimică a Isoarelor minerale saline de
pe Domeniile statului „Oglinzi“ comuna Răucești, jud. Neamț.* 1
broș. în 8°, 7 pag. Impr. Județ. Neamț. 1889. Piatra.

C. Meisner și Victor Dogar. *Prima carte de citire și
scriere după metoda cuvintelor normale.* Ed. I. 1 vol. în 8° X,
60 pag. Tip. Națională 1889 Iași.